

В. КУЧЕРЯВИЙ

У петровців та ленінців не гаразд

Як відомо, об'єднані металургійні заводи ім. Леніна та Петровського у балянсі металу СРСР відіграють величезну роль. Досить сказати, що 1931 року вони мають виробити чавуну 11,6%, сталі 9,4%, вальцювання — 8,9% від усієї запланованої кількості по Союзу. Щороку збільшуючи виріб продукції, цього року за пляном ці заводи мають далі підвищити свою продукційність у порівнянні з 1929-30 р.: по чавуну на 31,4%, сталі — 50% та вальцюванню на 44%. Цілком зрозуміло, що прориви на таких дуже важливих ділянках нашого господарства, як заводи ім. Леніна та Петровського, дуже кепсько відіб'ються на нашому соціалістичному будівництві, згальмовуючи та затримуючи його ходу. Проте, завдання з виробництва у січні—травні 1931 року Ленінці та Петровці виконали так:

Табл. № 1

Н а т и с. т о н н

Продукція	Січень	Лютий	Березень	1 квартал	Квітень	Травень	Разом
Плян та виконання							
Чавун:							
Плян	76,4	69,0	78,4	223,8	75,9	77,2	376,9
Факт. вироб.	55,3	38,1	45,4	138,8	54,2	54,7	247,7
% виконання	73,7	55,2	57,9	62,5	71,5	70,9	65,7
Сталь мартен.							
Плян	49,7	42,3	50,3	142,3	52,7	49,8	244,8
Факт. виріб.	39,9	25,6	29,9	95,4	34,4	32,5	162,3
% виконання	80,2	60,8	59,4	67,0	65,4	65,2	66,3
Сталь бесемер.							
Плян	21,1	19,7	21,8	62,6	21,1	20,4	104,1
Факт. виріб.	14,1	3,7	9,3	27,1	13,9	13,5	54,5
% виконання	67,1	18,0	42,6	43,4	65,9	66,3	52,4
Разом сталі							
Плян	70,8	62,0	72,2	205,0	73,8	70,2	349
Факт. виріб.	54,0	29,4	39,2	122,6	48,4	46,0	216,8
% виконання	76,3	47,5	54,3	59,8	65,6	65,6	62,1
Вальцювання							
Плян	58,5	54,6	60,3	173,4	53,4	54,8	281,6
Факт. виріб.	34,8	18,1	40,8	93,7	31,6	3,2	161,5
% виконання	59,4	33,2	67,7	54,0	57,5	66,0	57,4
Труби залізні							
Плян	5,8	5,4	5,8	17,0	5,6	6,8	29,4
Факт. виріб	4,3	2,8	4,9	12,0	4,1	3,5	19,6
% виконання	74,6	51,5	84,2	70,6	73,1	51,7	66,7

Отже, жодного місяця, з жодної найголовнішої продукції, заводи пляна не виконали; взагалі-ж за увесь п'ятимісячний період пляна виконано лише: з чавуну на 65,7%, сталі мартенівської 66,3%, сталі бесеме́рівської 52,4%, з обох видів сталі 62,1% вальцювання 57,4% труб залізних 66,7%. Коли прорив заводів перевести на мову абсолютних чисел, то матимемо такі показники:

Табл. № 2

(Н а т и с . т о н н)

Продукція	Недовироблено проти пляну заводу-управи 1931 р.						Недовиріб минулих періодів	
	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Разом	Усього 1929-30 р.	Окрем. квартал 1930 р.
Чавун	21,1	30 9	33,0	21,7	22,5	129,2	31,0	13,9
Сталь мартенов.	9,8	16,7	20,4	18,3	17,3	82,5	25,8	20,7
„ бесем.	7,0	16,0	12,5	7,1	6,9	49,5	30,5	20,0
Разом сталі	16,8	32,6	33,0	25,4	24,2	132,0	56,3	40,7
Вальцювання	23,7	36,5	19,5	21,8	18,6	120,1	48,6	29,5
Труби залізні	1,5	2,6	0,9	1,5	3,3	9,8	—	1,0

Загальний п'ятимісячний недовиріб з чавуну та труб залізних становить більше пересічного місячного завдання з кожного виду цієї продукції, з мартенівської сталі двомісячне, а з бесеме́рівської сталі та вальцювання навіть більше двомісячного виробничого програму.

Недовиріб і в абсолютних і у відносних числах незрівняно вищий рив окремого кварталу 1930 р. та усього 1929-30 року.

Ще яскравіше з'ясовується значність прориву, коли визначимо, динаміку виробу у порівнянні з рекордними (за продукційністю заводів) місяцями 1930 року *), а саме:

Табл. № 3

Продукція	У якому місяці 1930 р найбільш виробл. продукції	Скільки виробл. продукції у тому місяці	1931 рік				
			Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень
Чавун							
На тис. тонн	май 1930 р.	65,2	55,3	38,1	45,4	54,2	54,7
На % %	—	100,0	84,8	58,4	69,6	83,1	83,9
Сталь мартенов.							
На тис. тонн	сент. 1930 р.	36,5	39,9	25,6	29,9	34,4	32,5
На % %	—	100,0	109,3	70,1	81,9	94,2	89,0
Сталь бесеме́р							
На тис. тонн	март 1930 р.	16,8	14,1	3,7	9,3	13,9	13,5
На % %	—	100,0	83,9	22,0	55,4	82,7	80,4
Вальцювання							
На тис. тонн	март 1930 р.	43,2	34,8	18,1	40,8	31,6	36,2
На % %	—	100,0	80,6	41,9	94,4	73,1	83,8

*) Продукційність заводів у 1931 р. порівнюємо не за останнім місяцем 1930 р. — груднем, коли виріб знижався, а з рекордним, за продукційністю, періодом минулого року, з тим періодом, рівень продукційности якого забезпечував би цілковите виконання пляну.

Отже, лише в частині сталі мартенівської у січні (через ввєд у роботу нової печі № 10), заводи виробили продукції більше за рекордний виріб 1930 року, себ-то на початку 1931 року Петровці та Ленінці виявили тенденцію до збільшення виробу цієї продукції, а далі, до травня включно, продукційність мартенівської сталі увесь час була нижча за виріб минулого року; що ж до решти продукції, то у кожному із окремих місяців (січень — травень) заводи виробили її помітно менше, у порівнянні з рекордними місяцями 1930 року.

Взагалі-ж, у супереч пляну, впродовж перших 5-ти місяців 3-го вирішального заводи не лише не збільшили, як це заплановано було, а, навпаки, поменшили свою продукційність у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, а саме:

Табл. № 4

Н а т и с . т о н н

Продукція	Вироб у січні—травні		Виріб цього періоду 1931 р. до аналогічного 1930 р.
	1931 р.	1930 р.	
Чавун	247,7	271,7	91,2
Сталь мартен.	162,3	162,9	99,7
„ Бессемеров	54,5	79,3	68,7
Разом сталі	216,8	242,2	89,5
Вальцювання	161,5	198,9	81,2
Труби залізнi	19,6	23,2	84,5

Правда, у лютому—травні ц. р. заводи виявили тенденцію до збільшення продукційности (табл. № 3), але у травні досягли і навіть перебільшили рівень виробу січня лише з вальцювання; що ж до решти продукції, то тут темп збільшення був нижчий, й хоча виріб поступово теж підвищувався, але недостатньо—продукція навіть травня була нижча за січєву.

Чому-ж, одначе, заводи пляна недовиконують? Найяскравішою відповіддю на це є нижченаведена таблиця прориву за причинами, залежними й незалежними від заводів:

Табл. № 5

Продукція	Загалом. недо-виріб на тис. тонн	І з н ь о г о :			
		з причин залежних від заводів	з причин незалежних від заводів		
			Недопста-чання	Сти-хія	Разом
Чавун на тис. тонн	129,2	55,8	68,4	5,0	73,4
На % %	100,0	43,2	—	—	56,8
Сталь март. тис. тонн	82,5	72,5	9,3	0,7	10,0
На % %	100,0	87,9	—	—	12,1
Сталь бессемерів тис. тонн	49,5	49,5	—	—	—
На % %	100,0	100,0	—	—	—
Вальцювання на тис. тон	120,1	69,8	43,4	6,9	50,3
На % %	100,0	58,2	—	—	41,8

Значну роль у прориві п'яти місяців відіграло недопостачання сировини та палива у січні — березні. Стан з постачанням був надто напружений. Бракувало коксу, бідних руд, вапняку, вугілля; окремими днями вапняку на заводах навіть зовсім не було. З цих причин, доводилося доменні печі не лише переводити на неповну ходу, але піч № 1 у лютому навіть зовсім зупинити на півмісяця; інші ж печі зупинялося періодично. З браку палива мали довгі перестой агрегати цехів вальцювального та трубного.

У січні стан погіршувався великою хуртовиною та заметами, що порушили нормальну роботу середзаводського транспорту та обслуговування ним цехів. Але нема сумніву, що вплив напруженості у постачанні можна було б значною мірою послабити поліпшенням внутрізаводської роботи.

Та не виявили цехи належної гнучкості у маневруванні наявними матеріалами та робітною силою, на брак якої скаржилися де-які цехи, хоча в інших цехах робітна сила була вища запланованої. У квітні — травні постачання значно поліпшилося, але ще й тепер не можна назвати його за цілком задовільне. Сировина надходить нерівномірно, що утруднює шихтовку й спричиняється до „зависання“ доменних печей. Сама якість сировини та коксу дуже відхиляється від визначених норм у бік погіршення. Руди дуже пилуваті, кокс засмичений, надто сірчаний. Мало надходить вогнетривкої глини, бракувало вогнетривких матеріалів, зокрема, цегли магнезитової. З цих причин, затримувався ремонт Мартенівських печей (напр., розібрану піч № 5, 3-й місяць не ремонтується), а низку пічей вогнетривкого цеху у травні зовсім зупинено. Надходження вугілля взагалі хоча й поліпшилося, але бракувало де-яких марок, з чого низка агрегатів мала перестой. Дуже напружене було з бруктою, що спричинилося до перевитрати сталеливарними цехами чавуну.

Із вищенаведеної таблиці № 5 можна бачити значний розмір невиробу з причин недопостачання. Великий недобір чавуну, цілком зрозуміло, згальмував роботу мартенівських пічей: із невиробу мартенівської сталі заводу ім. Петровського у першому кварталі — 42.184 тн. з причин браку чавуну недодало 22.636 тн. Кепська якість сировини дуже утруднювала боротьбу з сірчаними коксами, бо неможна було тримати потрібної кількості шлаків. Доменці давали багато сірчаного чавуну (ілюстрація — далі). Це дуже кепсько позначилося на роботі Бесемерівського цеху: із загального його прориву на 49,5 тис. тн. з браку чавуну належної якості недодало 38,2 тис. тн. Таким чином, кепська робота Бесемеру пояснюється, головним чином, браком чавуну доброї якості. У травні на прориві заводів негативно позначилась також повідь, у зв'язку з чим прорвало заводську водокачку і дві доби не подавалося води. Агрегати мали перестой, втративши визначену вище кількість металу (табл. № 5).

Проте, постачання заводам сировини та палива (за винятком вогнетривких матеріалів, глини вогнетривкої, брукти та, частково, вугілля де-яких гатунків) у квітні — травні значно поліпшилося, і все ж таки завдання свого заводи не виконують. Причини прориву у січні — березні (момент напруження з постачанням) значною мірою, а в квітні — травні головним чином, знаходяться всередині самих заводів. У квітні — травні нормально працювали усі п'ять доменних пічей, проте, доменці пляна не виконали, а через них кепсько працювали і дали значний прорив і бесемерівці.

У чому ж конкретно, полягають головні внутрішньо-заводські неполадки, що призводять до таких загрозливо великих проривів?

Перш за все це надто великі, що дуже перевищують заплановані норми, перестої агрегатів, а саме:

Табл. № 6

Цех	Н а % %					
	1 кв. 1931 р.		Квітень		Травень	
	Плян	Факт.	Плян	Факт.	Плян	Факт.
Доменний	1,18	15,81	1,18	4,31	1,18	5,5
Мартєнів. „А“	6,52	32,32	6,5	23,9	6,4	25,5
„ „Б“	4,81	7,99	5,6	4,2	4,5	11,8
Бєсємерівськ.	20,0	61,0	20,0	45,2	20,0	49,7
Вальців. „А“	19,26	43,5	18,2	36,9	18,6	37,67
„ „Б“	13,57	37,8	14,5	16,2	14,5	40,3
Трубний	3,75	32,67	3,75	23,7	4,0	18,1

Отже, перший квартал дав неприпустимо великі перестої. Тривалість їх у квітні, порівнюючи з перестоями першого кварталу, правда, помітно поменшилася, але це поменшення маємо, головним чином, за рахунок поліпшення постачання — причин, незалежних від заводів; перестої ж з внутрішньо-заводських хиб, як і раніш, продовжували бути дуже високими; у травні перестої знов підвищилися, за винятком Трубно-го цеху, де вони продовжували знижатися.

Чому заводи мають такі великі перестої? Ось головні причини перестой: а) недосить уміле обслуговування агрегата; б) поломки, що трапляються з неправильних маніпуляцій обслуговуючого персоналу; в) відсутність профілактичних оглядів та ремонтів агрегатів; г) невикористання зупинок для ремонту усього механізму (як правило, ремонтується лише та деталь, що поламалася, а решту зовсім не оглядається); це особливо виявляється в тому, що коли зіпсується механічна частина, то на електричну не звертається уваги; д) кепська якість ремонтів; е) відсутність запасних деталей.

В наслідок цього, а також недостатньо чіткого керівництва з боку де-якої частини адмін.-техн. персоналу, на заводах часто трапляються аварії та аварійні перестої, — одна із величезних бід виробництва. У першому кварталі було 82 аварії та аварійних перестой, у квітні — 67, а в травні — 32. Багато можна було б навести тут прикладів аварій, але ось два досить характерних приклади: у доменному цеху, з провини змінного інженера, трапилася осадка та зіпсування ходу доменої печі № 4, через завантаження її кепським кокусом. Втрачено 860 тн. чавуну. У вальцівному цеху, з кепського виготовлення ливарним цехом підчопника, з провини майстра мідноливарної майстерні, з недогляду начальника ливарного цеху, а також механіка вальцівного цеху — трапилася аварія, причому недовироблено 847 тн. дроту, і т. ін. З причин аварій та аварійних перестой втрачено: 1-й кв. 5662 тн., у квітні 2928 тн., у травні 1495 тн. металу.

Кепсько працюють цехи і підчас фактичної роботи: (див. табл. 7).

У квітні виявилася тенденція до покращання технічних показників, а в травні стан знов погіршав.

Відсоток браку також надто високий й за незначними винятками, що — далі загрозливо підвищується.

Головна причина — це квалітет технічного нагляду та незадовільна дисципліна робітників. Треба, одначе, констатувати, що й до

часу неорганізованості
якісних показників
Ми говоримо про
неполадок у роботі
Хиби у роботі
готуванням шіфти.
„Білі“ та
„Гаразд“ вапняку. Це
якість чавуна
який, і в наслідок

Цехи	I - квартал		Квітень		Гравень	
	Плян	Факт.	Плян	Факт.	Плян	Факт.
Домений цех						
Пересічн. виріб на добу тн. . .	2,484,4	1,710,8	2,520,0	1,832,2	2,490	1,733
Коеф. використ. місткості . . .	1,22	1,76	1,19	1,64	1,22	1,58
Мартенівськ. цех						
Пересічна вага топл.: цех „А“ .	58,9	57,2	50,0	56,3	58,8	57,7
„ „ „ „ „Б“ .	34,6	34,5	34,4	36,3	34,6	35,1
Пересіч. тривал. топл. цех „А“ .	9,10	10,40	9,11	10,18	9,7	11,37
„ „ „ „ „Б“ .	7,55	9,18	7,46	9,16	7,46	10,11
Зніман. з квад. мтр. цех „А“ .	4,732	3,971	4,760	4,048	47,10	3,558
„ „ „ „ „Б“ .	5,268	4,470	5,375	4,751	5,375	4,110
Бесемерівський цех						
Пересічн. місячн. кільк. топлень	1,899	816	1,920	1,284	1,856	1,243
Кільк. топл. на призн. добу . .	64,0	38,8	64,0	42,8	64,0	40,3
Кільк. топл. на дійсн. добу . .	80,0	69,7	80,0	78,1	80,0	80,5
Пересіч. вага топлень	11,0	11,1	11,1	10,8	11,0	11,9
Виріб на годину дійсної роботи:						
Варет № 1 (Блюмінг)	43,72	30,61	43,72	31,82	43,72	30,19
„ № 2 (Рейкотрямов)	36,27	25,25	36,27	28,07	36,27	26,23
„ № 4 (Аркушев)	16,0	13,87	16,0	12,81	16,0	9,98
„ № 5 (Пересічн. гатун.)	8,75	8,93	9,50	8,84	9,50	7,49
„ № 6 (Дрібно - гатунк)	9,39	8,51	9,39	7,35	9,39	6,91
„ № 7 (Пересічн. гатун.)	9,82	7,45	9,82	7,03	9,82	7,50
„ № 8 (Дрібно - гатун.)	10,09	8,62	10,09	7,55	10,09	8,28
„ № 9 (Дротов)	10,20	10,06	10,20	9,22	10,2	8,86
„ № 10 (Аркушдахов)	4,03	4,43	4,03	4,01	4,03	4,19
Зварні печі	3,30	2,75	3,24	2,60	3,24	2,28
Газові печі	3,82	3,26	3,75	2,96	3,75	2,50

Систематичного вивчення причин незадовільності

до загальні причини внутрішньо-заводських. Але є хиби, властиві окремим цехам. Цеху № 1) Недостатній нагляд за підготуванням шіхти на заводах безумовно не гні руди, як правило, надходять нерівномірно, змінюється до частоті зміни шіхти, а значить до уда дуже пилювата, кокус надто попільний та пського нагляду шіхтується великі шматки руди

та вапняку, б'єз попереднього розбивання їх. Щоби поліпшити роботу дом нців, тре'а дсєєгти, зрештою правильної шіхтовки, а це можливо буде лише тоді, коли краще буде сортуватися руду, прєсїватиметься кокус. розб. ватї меться великі шматки руди та вантажу, поливатиметься руду так у „бадьях“, як і коло конусів доменних печей, коли доменці зрештою позбавляться скороченої ходи при випуску чавуну, коли покращає постачання матеріалів в частині рівномірности надходження та якості, коли поліпшиться труддисциплїна робітників та техкерівництво. 2) Кєпський нагляд за повітропроводами та кавперами. 3) Недостатній нагляд за ходом печей (не рівна хода). 4) Відсутність регламента випуску чавуну із печей. 5) Затримання ходи на печах та часто-густо заливання фурм шлаком. 6) Невчасний випуск шлаку майстрами, що призводить до появи шлаків на фурмах. 7) Великі перестої та напівперестої печей, коли випускається чавун та жужель та ремонтується „льотка“.

Мартєнівський цєх: Установка форфрїшєра, введення в роботу печі № 7, збільшення тоннажа печей не дають потрібного ефекту через нечітку роботу цєха, в наслідок чого трапляються довгі та часті зупинки на гарячі та холодні ремонти, і самі ремонти, взагалі, тривають довго; час топлення перевищує норму, печі недовантажуються. До підвищеної тривалості топлення спричиняється кєпська якість генераторного газу, незадовільний нагляд за роботою генераторів та кєпська якість вугілля. Велике гальмо — перебої у постачанні кокусового газу.

Бєсємерівський цєх. Хиби внутрішньої організації гальмують виробництво, а саме: 1) Великі перестої з відсутности рідкого чавуну (Доменний цєх дає багато некондиційного чавуну), 2) перестої електроустаткування, електровозів; 3) Кєпська якість вогнетривких матеріалів; 4) брак робітної сили та велика плинність; нові робітники працюють з низькою продукційністю, бо не мають навики у бєсємерівському виробництві.

Вальцівний цєх. 1) Нєпляновість ремонтів та зупинок для цього; 2) кєпська якість ремонтів, 3) невжиття заходів для збільшення пропускної здатности обробчих майстерень. 4) у Рейкотрямовому цєху — аварійний стан парової машини; 5) значне збільшення браку у зв'язку з кєпською якістю металу; 6) Великі перестої з відсутности бовванцю у зв'язку з недовиконанням виробничого програму Сталєливарними цєхами; 7) Перебої у постачанні вальцювальному цєху току.

Одним із дуже актуальних вузьких місць заводів є оперативні неув'язки в роботі окремих цєхів: доменний — транспортний; доменний — мартєнівський — бєсємерівський; мартєнівський — вальцівний і т. інш. Це спричиняється до перебоїв у роботі цєхів, до знижки продукційности агрегатів та до втрати на якості. Працюють, приміром, 2 доменних печі на мартєнівський чавун, вироблюючи понад 1100 тн. на добу, і всежтаки Мартєнівський цєх, що йому потрібно лише понад 600 тн. рідкого чавуну на добу, має перебої у постачанні. Те-ж спостєрігається і в бєсємері. Або ще приклад: 1-Х-30 р. зупинилася одна мартєнівська піч через завал виливанців, не забраних вальцівним цєхом, що, доречі, мав потребу саме у таких виливанцях, і т. інш.

Надто серйозним вузьким місцем у роботі заводів є їхній транспорт. Вкладаючи величєзні кошти у поширення основних цєхів взагалі про заводський транспорт ніби-то забули і його нинішній техвічний стан мало чим відрізняється від довоєнного, коли продукційність заводів була значно нижча за тепєрішню. Кволий розвиток транспорту, першою чергою, загрожує роботі доменного цєху. Транспортний цєх відчуває напруженість у своїй роботі навіть тоді, коли працюють не всі домені

печі, не досягаючи при цьому підвищеної продукційності, запланованої на 1931 р. Але у виключно важких умовах проходить робота заводського транспорту, коли водночас нормально працюють усі доменні печі. Стан дуже погіршиться тоді, коли печі дійдуть сплянованої підвищеної продукційності.

Як же працював середзаводський транспорт у січні—травні? Його робота в частині виробу тоно-кілометрів, витрати на це маневрових паротяго-годин, пересічно-годинної праці одного паротягу у 1-му кварталі із місяця в місяць що-далі погіршувалася, свого пляна транспорт не виконав; у квітні стан до де-якої міри покращав. За перестої вагонів завод сплатив залізниці штраф:

У січні—75 тис. карб., лютому—14 тис., березні—2 тис., квітні—22 тис., травні—18 тис., разом 131 тис. карб.

Впродовж 5-ти місяців заводи сплатили залізниці штраф у 131 тис. карб. за перестої вагонів,—чинник, що наочно характеризує кепську якість роботи середзаводського транспорту. Правда, заводоуправа вживає заходів відносно поліпшення роботи транспорту, але значний брак робітної сили, головним чином, вантажників (це особливо почало спостерігатися у травні, внаслідок великої плінності) не дає бажаних наслідків. Паротягоремонтний завод далеко не сприяє поліпшенню роботи транспорту: у травні він відремонтував лише 18 вагонів проти 29 у квітні. На заводі в ремонті 50 вагонів.

Неприпустимо низька труддисципліна серед робітництва—величезне зло в роботі заводів. Прогули досягли загрозливо великих розмірів, а саме:

	Прогули:	
	На чоловіко-дні	На % %
а) Пересічно — місячн. 1-го кв. . . .	15.693	2,3
б) Квітень	17.862	2,5
(квіт. 1930 г. 5941)	(квіт. 1930 г. 0,9)	
в) Травень	16.212	2,4

У квітні прогули збільшилися не лише у порівнянні з пересічно місячними показниками першого кварталу цього року, а навіть у порівнянні з квітнем 1930 року; у травні вони стояли ще на дуже високому рівні.

Плінність робітної сили у квітні цього року досягла загрозливо великого рівня: прийнято 1.290, а звільнено 1.904. Ця плінність становить 8,0% від пересічно спискової кількості робітників. Інтенсивність звільнення у квітні, у порівнянні з березнем цього року, зросла на 14%, а у порівнянні з першим кварталом 1931 року та квітнем 1930 року—на 30%. У травні плінність становить уже 10,5%. Звільняється робітників переважно (у квітні 82,5%) за порушення труддисципліни, причому кидають завод переважно робітники зі стажем роботи на цих заводах не більше одного року. Внаслідок великої плінності надто посилюється брак робітної сили і в де яких цехах у квітні а ще більше в травні цілі зміни не працювали з браку робітників. Неприпустимо низька продукційність праці робітників, а звідси велика диспропорція між продукційністю та заробітком, а саме:

Табл. № 8

	Плян		Факт.		% %
	Карб.	Коп.	Карб.	Коп.	
1-й квартал					
Продукц. праці 1-го робітника основ-ного виробництва на день	26	74	18	40	68,8
Заробіток	4	43	4	49	101,4
Квітень					
Продукц. праці	28	41	19	26	67,8
Заробіток	4	50	4	56	101,3
Травень					
Продукційність праці	28	41	19	75	69,5
Заробіток	4	50	4	90	108,9

За умов значного недовиконання програму з виробництва, перевищення коефіцієнтів витрати матеріалів, перевитрат з лімітних статтів витрат, низької продукційности праці й т. інш., внаслідок дуже незадовільної роботи заводів взагалі, вони дали значний прорив із собівартости продукції:

Табл. № 9

	Плян	Факт	Проривна тис. карб.
Січень 1931 року . . .	10,8%	+ 21,53%	+ 1,185
Лютий " " . . .	10,8	+ 40,57	1,543
Березень " " . . .	10,8	+ 29,05	1,409
Квітень " " . . .	10	+ 30,24	1,486
Травень " " . . .	10,0	+ 36,26	1,804
Разом	—	—	7,427
1929-30 рік	12,7	— 2,97	7,546

Отже, не знижують, а значно підвищують заводи ім. Леніна та Петровського собівартість продукції, й прорив лише перших п'яти місяців цього року дорівнюється прориву усього 1929-30 року.

Заведення в цехах господарчого розрахунку, поряд усунення внутрізаводських хиб у роботі заводів та повного виконання плану, безумовно сприятиме і виконанню завдання зниження собівартости продукції. На підставі певного досвіду в справі застосування госпрозрахунку у мартенівському цеху зав. ім. Леніна, тепер господарчого розрахунку заведено в усіх цехах заводів. У зв'язку з цим, між окремими цехами складено договора на постачання продукції, обслуговування і т. інш. і вже тепер починає виявлятися позитивний вплив госпрозрахунку на господарче-виробничу діяльність цехів.

Великою подією у житті заводів є застосування так званої калькуляції собівартості продукції на кожне топлення. До цього часу калькулювалося один раз на місяць і загалом топлення усіх, напр. Мартенівських печей. Дефектом було дуже значний період, що його охоплювало плянування собівартості та калькуляція, а також надто великі ділянки плянування та обліку. Така калькуляція нівелювала відхилення окремих днів, завуальовувала або надто кепську, або гарну роботу окремих агрегатів і не давала змоги, на підставі урахування досвіду тих печей, що працюють добре, поліпшувати роботу відсталих і в такий спосіб усовувати вузькі місця заводів. Тепер це усунуто: не лише щодня, а навіть на кожне топлення заводи матимуть калькуляцію собівартості продукції кожного окремого агрегату, вчасно, безпосередньо за топленням вживаючи потрібних заходів що до знижки собівартості. А отім, після закінчення місяця, складатиметься калькуляцію на все топлення усіх мартенівських печей заводу. Досвід мартенівського цеху зав. ім. Леніна переноситься на такий же цех зав. ім. Петровського, на доменний вальцювний і т. інш. (докладно див. журн. „Предприятие“ № 8, 1931 р., М. Вайнзоф „Ежеплавочная калькуляция“).

Одною із надзвичайно важливих причин прориву є невміння (а може де й небажання) організувати та правильно використати ініціативу широкої робітничої маси для цілковитого виконання пляну, невміння очолити трудове піднесення робітників з боку господарчих та професійних організацій. Аджеж промплян безумовно є реальний, що ствердили самі робітники, висунувши, підчас жвавого обговорення промфінпляну дирекції заводів, свій навіть більший за основний зустрічний промплян на 1931 рік (плян заводууправи 2.545 тис. тонн, а зустрічний 2.612 тис. тонн металю). Навіть більше того — робітники доповнили розроблені заводууправою заходи, що забезпечують повне виконання виробничого програму, низкою найрізноманітніших раціоналізаторських міроприємств, що мали сприяти цілковитому виконанню зустрічного. Зустрічного пляна з переліком цих заходів вчасно було доведено до агрегата та робочого місця. Уже в процесі виконання пляну робітнича маса продовжувала подавати раціоналізаторські пропозиції; в 1-му кв. надійшло 2.959, прийнято 1.261, призначено для виконання у 1-му кв. 701, фактично - ж виконано 82%; у квітні виконано менше — 74%, а в травні — 78 4%. Та робітники не лише висували зустрічного пляна, не лише подавали пропозиції, — майже в усіх цехах можна знайти агрегати, де, внаслідок героїчної боротьби робітництва за виконання пляну, окремими днями ці агрегати свого пляна не лише цілковито виконали, а навіть перевиконували.

Але слава боротьба цих ентузіастів зводилася нанівець кепською роботою інших агрегатів. Соціалістична форма праці — ударництво — далеко не на всіх агрегатах застосовується дійсно по - ударному. Справжні ударники не завжди зустрічають потрібну допомогу з боку адміністрації, профорганізації та технічного персоналу. Значна кількість технічних хиб часто зриває ефективність виробничого піднесення ударників.

А в де-яких цехах навіть кількосне охоплення соцзмаганням незадовільне: на 1-е червня, напр. у Мартенівському цеху „А“ охоплено інж. тех. робітників 23,4%, у механічному „А“ — робітників — 55,3%; по заводах у цілому охоплення задовільне: робітників — 84,6% інж. тех. робітників — 68,6%.

Внаслідок недовиконання промпляну з виробу продукції, заводи багато недовідвантажують металю, а це спричиняється до великої фінансової напруженості підприємства.

* * *

Робимо висновки:

1) Ленінці та Петровці п'ятимісячного пляна свого не виконали і не лише не збільшили (як це потрібно було за пляном), а навіть поменшили виріб продукції у порівнянні з аналогічним часом минулого року.

2) Величезний прорив дали заводи і в галузі собівартості продукції, не лише не знизивши, а навіть значно підвищивши її і проти пляну, і проти 1930 року (наслідок невиконання пляну з виробництва і недодержання сплянованих норм витрати матеріалів і т. інш.).

3) Пляна не виконано не тому, що він не реальний, бо цілковиту реальність його ствердила сама робітнича маса, висунувши свій зустрічний плян, більший за плян заводууправи і окремими днями цілковито виконуючи його, а з причин внутрізаводських неадапностей у роботі, що виявилися:

а) у надто великих перестоях, вищих за плян, — б) низці аварій та аварійних перестоїв, в) у кепських наслідках виробництва підчас фактичної роботи заводів, г) високому відсотку брака, д) оперативній неув'язці в роботі окремих цехів, е) незадовільній роботі внутрішньо-заводського транспорту, ж) кепській труддисципліні робітників, з) великій плінності робітної сили, і) низькій продукційності праці.

Усі ці дефекти в роботі заводів почасти є наслідок незадовільного керівництва з боку де-якої частини адмін.-тех. персоналу.

Які перспективи в роботі заводів?

Необхідно констатувати, що у першій декаді червня виявилось відносно збільшення випуска чавуну проти 1-ої декади травня на 10,5%, причому пляна виконано на 75,7%; але далі не закріплюється цих відносних досягнень і слідуючими днями виконання програму знижалося до 68—70%. Позитивний факт: перестої доменців у 1-й декаді червня не перевищували норми, але застосовувалася скорочена хода домених печей, як наслідок браку робітної сили та незабезпечення печей дуттям. У мартенівських цехах спостерігалися великі перестої печей з причин закінчення кампанії мартенів і через негарну якість цегли, що її вживалося раніш підчас ремонтів мартенівських печей. На мартенівських печах, також як і на домених, бракувало робітної сили; нові ж робітники незабезпечені спецодягом, кидали цех.

Що ж треба робити, щоби, зліквідувавши прорив перших 5-ти місяців, зрештою забезпечити виконання промфінпляну 3-го вирішального? Необхідно:

1) Повести рішучу енергійну боротьбу з визначеними вище вузькими місцями заводів — з надзвичайно великими перестоями холодними та гарячими, з аваріями, що призводять до перестоїв, з тими неадапностями, що спричиняються до незадовільних наслідків діяльності цехів підчас фактичної роботи, з високим відсотком браку. Для цього треба організувати і переводити систематичне вивчення причин незадовільності якісних показників.

2) Покінчити, зрештою з оперативними неув'язками в роботі окремих цехів, для чого виявити усі конкретні неув'язки, скласти пляна їх ліквідації та неприпущення на майбутнє.

3) Звернути особливу увагу на внутрішньо-заводський транспорт (надто серйозне вузьке місце заводів), сплянувавши відповідну до загального збільшення виробництва реконструкцію та раціоналізацію його роботи.

4) Поліпшити роботу енергетичного господарства напрямком його посилення через форсування установки казанів і т. інш.

5) Посилити зводове господарство у тих цехах, де брак зводів гальмує виробництво.

6) Навколо кепської труддисципліни, великої плинності та низької продукційності праці конче потрібно створити, зрештою, громадську думку, мобілізувати увагу усієї робітничої маси та громадськості, водночас поставивши на порядок денний питання про усунення де-яких причин плинності — неоднаковий рівень зарплатні на однаковій роботі різних заводів і особливо на де-яких місцевих заводах республіканського значення, де платять вище, ніж на заводах ім. т. Петровського й ім. Леніна, забезпечення спецодягом и поліпшення робітничого постачання на заводах ім. Леніна та Петровського, що мають всесоюзне значення.

7) Форсувати розв'язання питання механізації виробничих процесів і, першою чергою, на домених печах, щоби зрештою послабити брак робітної сили, вивести заводи із важкого стану, що створюється внаслідок недостатності робітників, щоби покінчити з таким станом, коли каталь на домні — гегемон (вийде на роботу — працює піч, не вийде — не працює). Питання механізації нині жваво обговорюється на шпальтах місцевої преси

8) Прискорити запровадження в життя госпрозрахунку в бригадах.

9) Провести в життя визначені вище міроприємства для розв'язання проблеми підготовки шіхти — цього одного із найактуальніших питань головного цеху, що визначає роботу решти цехів.

10) Посилити технічний нагляд в цехах.

11) Цілковито виконати накреслені технічні міроприємства, що забезпечують виконання пляну 2-го кварталу (з браку місця докладно не наводимо).

Здійснення усіх цих міроприємств, поряд посилення єдиноначальності, пожевлення соцзмагання в цехах та усунення тих перешкод, що зводять нанівець гарні наслідки роботи кращих ударників, за допомогою радянської громадськості, безумовно, забезпечить злам на краще. Конче потрібно негайно виявити остаточний плян реконструкції заводів ім. Леніна та Петровського, бо через брак такого пляну поширення та розвиток цих заводів, по суті, проходить самопливом. І тоді дніпропетровські велетні чорної металюргії вийдуть в шереду передових бійців за перебудову країни на соціалістичний лад, виконавши плян 3-го вирішального.

I. НАГОРНИЙ

Плян народного господарства 1932 року в районному плянуванні

Ми вступили в період соціалізму. Робітничий клас штурмує останню твердиню капіталізму в нашій країні. Уже цього року ми завершуємо побудову фундаменту соціалістичної економіки. В цих умовах особливого значення набирає плян розвитку народного господарства та робота плянових органів.

(Куйбишев)

В сучасний момент вся плянова система периферії зайнята складанням пляну народного господарства на 1932 р. Загальні настанови до складання цих плянів докладно висвітлені в рішеннях партії, та в постановках і директивах Уряду. Одна з основних настанов партії та Уряду, на якій плянова система периферії повинна зосередити центр уваги — це максимальне і реальне використання місцевих багатств країни, — потенціальних можливостей основних капіталів, господарства району. Його природних ресурсів, творчої ініціативи трудящих мас, мобілізації внутрішніх коштів, раціоналізаторських заходів тощо. Щоб забезпечити виконання цієї основної настанови потрібно всю плянову роботу на периферії провадити вкупі з мільйонними масами трудящих.

Слід рішуче вдарити по тенденціях відокремлення плянового апарату та його плянної роботи від життя, — від практичної участі робітників та колгоспників.

Лише практична участь та розмах виробничої і політичної активності широких мас робітників та колгоспників забезпечать максимальне використання місцевих багатств, утворять хвилю зустрічності, побудують реально житеві пляни та змобілізують весь творчий ентузіазм трудящих на їх виконання.

Отже нам потрібно методологію форми та порядок роботи плянної периферії коло складання плянів на 1932 р. побудувати так, щоб скласти всі належні умови для практичної участі мільйонних мас трудящих та разом з ними повністю виконати настанови та директиви партії і Уряду. Що нового ми маємо в цьому році? Чим саме відрізняється порядок складання плянів цього року від минулого? В минулому 1931 р. плянова периферія-райплянбюро та міськпляни в листопаді та грудні одержали від Держпляну директиви, макети та інструкції за якими складали контрольні числа своїх місцевих плянів народного господарства. Ліміти Наркоматів та центральних відомств до того повністю спущені на периферію ще не були; вони надсилалися на

місця не одночасно і з великим запізненням; деякі з них, райони одержали лише в січні-лютому, а то й того пізніше. При такій системі спуску лімітів від центру на місця, районам та містам не було надано належних умов звести галузеві пляни народного господарства по району в територіальному розрізі, внести відповідні поправки по стикових питаннях та своєчасно реагувати до центру про будь-яку ненормальність.

Райвиконкоми надзвичайно неуважно поставилися до складання контрольних чисел, та своєчасної надсилки їх до Держпляну. Ще й до цього часу 40% районів своїх контрольних чисел на 1931 р. Держплянові не надіслали. Надіслані контрольні числа та матеріали до них здебільшого одержані Держпляном з таким запізненням (квітень-травень) та недостатньо обгрунтованими, що реагувати ними перед Наркоматами та урядом про необхідність корегування, внесення змін в ліміти центру, які вже в остаточному вигляді надіслані на місця, не було ніякої можливості. Отже в перший рік районного плянування слід признатись що ми належної мети не досягли. Роботу районних плянів ми до кінця не довели залишивши, її на половині.

В цьому році проходження лімітів та складання плянів у відміну проти минулого маємо слідуюче. Рада народніх комісарів УСРР, на підставі вже затверджених урядом СРСР лімітів республіки, затвердила попередні контрольні числа — ліміти і розверстала їх по наркоматах і центральних відомствах, давши відповідні основні загальні директиви щодо складання плянів на 1932 рік. Наркомати та центральні відомства на підставі республіканських лімітів та основних директив Уряду складають попередньо свої галузеві пляни, розверстують ліміти і разом з директивами, з мінімумом показників, орієнтовними лімітами та формами посилають на місця безпосередньо до своєї периферії. В чім саме тут є різниця?

Різниця ось у чім. Поперше, в цім році, як не в один з попередніх років, ми маємо далеко раніш вже затверджені ліміт и республіки і вже спущені на місця, а по друге в тім, що макети, форми й інструкції для складання контрольних чисел по галузевих плянах надсилаються не Держпляном до Райплянбюро та міськплянів, як то було в минулому, а наркоматами і відомствами, безпосередньо по своїй периферії. Такий порядок посилки макет, форм і інструкцій для наркоматів та центральних відомств, забезпечить одержання з місць основних необхідних показників з своєї галузі господарства, а в районах цей порядок примусить відомства, організації й установи уважніше, щільніше підійти до безпосередньої проробки та складання галузевих плянів свого підвідомчого господарства. Це ґрунтовно змінює плянову роботу в районах. Бо й справді, в минулому році, коли райплянбюро чи то міськплян, одержавши від Держпляну форми для складання контрольних чисел на 1931 р., звернулися до відомств, організацій та установ, щоб вони позаповнювали їх, то останні здебільшого відмовилися.

Районові організації так і заявили: „райплянбюро одержало форми а до них директиви й вказівки, воно повинне само їх і заповнювати“. Райплянбюро є пляновий апарат, а тому воно повинно без нашої участі складати контрольні числа народного господарства; наш обов'язок полягає в тім, щоб при розгляді на засіданні райвиконкомів складених райплянбюром плянів внести необхідні поправки“.

В таких, наприклад, промислових центрах як от Макіївка, Рикове, і т. інш. відповідальні керівники земельних справ, освіти, обміну та розподілу тощо заявили: „коли райплянбюро або міськплян не будуть сами безпосередньо складати галузевих плянів, так нам такий пляновий

апарат не потрібний зовсім", і складати свої галузеві пляни повідмовлялися. Наслідки від такого невірнього ставлення районних організацій до такої важливої справи, як складання контрольних чисел по галузях народного господарства такі: Відсутність здебільшого галузевих плянів не дає можливості райплянбюрові скласти контрольні числа народного господарства на 1931 рік в районному розрізі: опрацювати ці галузеві пляни райплянбюро без відповідного відомства не спроможне: і це є одна з головних причин того, що майже половина райвиконкомів та міськрад ще й на сьогодні не мають складених контрольних чисел на 1931 рік. Отже, щоб запобігти ненормальним явищам на далі в цій році, Наркомати та центральні відомства, посилаючи по своїй лінії ліміти директиви і форми, тим самим примушують свою периферію в районі, містах і на селі обов'язково складати по своїй галузі пляни, при чому по підвідомчому райвиконкомові місцевому господарству складати галузеві пляни в районному розрізі.

В чім ще відрізняється порядок складання плянів цього року від минулого? Складання плянів загальносоюзного, республіканського, місцевих господарських плянів районів та міськ має два етапи. Перший етап полягає в накресленні основних господарських соціально-культурних і фінансових найважливіших показників і лімітів розвитку народного господарства в районі. Матеріали цього першого етапу плянкової роботи являють собою для району підготовчий матеріал до складання в майбутньому народньо-господарчого пляну на 1932 рік в районному розрізі, а для центру — зустрічний матеріал для накреслення директив і темпів соціалістичного розвитку господарства республіки, крім того, виявлення ресурсів і потреб міськ та визначення остаточних плянових завдань. Другий етап полягає в складанні, на підставі остаточних директив і лімітів центру, розгорнутих народньо-господарських плянів, які після затвердження їх, відповідним порядком, набувають значення виконавчих оперативних плянів. В минулому році таких двох етапів складання плянів не було, для плянкової периферії це є новина. Тому ми вважаємо за потрібне детальніше зупинитись на головних завданнях і ролі плянкової системи на периферії в ці два вказані вище етапи складання плянів на 1932 рік.

Плянкова периферія включається в перший етап роботи коло складання місцевих плянів, подаючи матеріали до центру по окремих галузях господарства в районі, на підставі якого після розгляду контрольних чисел господарства в центрі та посилки на місця остаточних лімітів плянова периферія складатиме свої розгорнуті народньо-господарчі пляни. Роль плянкової периферії—райплянбюрів та міськплянів в першому етапі, роботи розбивається на дві основні частини. В першій частині плянкової роботи, тобто під час проробки та складання галузевих плянів відомствами, організаціями та установами, роль райплянів та міськплянів полягає в оргкерівництві та консультації, як районного плянового центру, та практичній допомозі відомствам в опрацюванні своїх галузевих плянів; а друга частина полягає в організаційно-звідній роботі, тобто вони мають в одному документі за і вказівками Держпляну ув'язати всі пляни місцевого господарства, що подають окремі галузеві організації, установи та підприємства.

Перевірити та встановити взаємну залежність та зв'язок плянів одних галузей з другими; перевірити побудову плянів з погляду єдиного соціально-культурного та фінансового пляну розвитку господарства району, або міста, а також з огляду загальної їх ув'язки, з матеріальними і трудовими ресурсами на терені району або міста, пов'язуючи місцевий плян з плянами республіканського та союзного значення гос-

подарства, що є на терені району або міста. Отже, райплянбюро та міскплян за директивами партії та уряду про складання плянів, повинні на своїх плянових нарадах розробити плянів про порядок проходження і проробки окремих плянів, про їх термін складання, про їх зведення і т. інш., які після затвердження райвиконкомом або міськрадами стають обов'язковими для складання всіх місцевих плянів. Якими саме настановами плянова периферія повинна керуватись в першому етапі складання плянів на 1932 рік? Перш за все щодо господарства союзного і республіканського значення. Тут змін проти порядку минулого року майже немає. Докладно на цьому зупинялись вважаємо зайвим, про це достатньо яскраво висвітлено в статті т. М. С. Попова, що вміщена в журналі „Господарство України“ ч. 89. Так само як і в минулому році, господарство республіканського та союзного значення в місцеві пляни не входить і ним плянова периферія безпосередньо не плянує, однак це не в яким разі не говорить про те, що райвиконком або міськрада не може втручатись в це господарство і не давати своїх зауважень. Райвиконкоми і міськради, як органи пролетарської диктатури, як вищі органи влади на місцях, де міняючи затверджених центром плянів союзного та республіканського господарства, мають подати свої пропозиції і зауваження до центру про зміну пляну, зміну капіталовкладень т. інш. Підприємства та господарства загальносоюзні й республіканські, одержуючи директиви, ліміти і обсяг показників безпосередньо від своїх керівних центрів, разом із своїми пляновими осередками розгортають роботу коло складання пляну, забезпечуючи масову участь трудящих та розгортання творчої ініціативи в справі максимального використання буквально всіх місцевих ресурсів. Одночасно ці підприємства тримають зв'язок з плянбюром району або міста, на терені яких вони розташовані, з метою ув'язки своїх плянів у тих частинах, по яких вони стикаються з місцевим господарством (робоча сила, сировина, обслуговування комунальними та соціально-культурними заходами тощо). Роля плянкової периферії полягає в тім, щоб допомогти підприємству або господарству розгорнути зустрічність, масовість і повне раціональне використання місцевих ресурсів. Пророблені пляни господарств та підприємств союзного й республіканського значення посилається безпосередньо до своїх центрів. Плянний системі на місцях слід добитись одержання в копіях цих плянів хоча б в основних показниках. Вони потрібні плянній периферії тому, що вона має на підставі цієї провідної галузі господарства будувати всі галузі пляну місцевого господарства району. Плян місцевого господарства повинен бути направлений в основному на обслуговування провідної галузі, а також на спеціалізацію господарства, тобто в промислових районах з плянами провідної галузі промисловости, в суто сільсько-господарських районах—з плянами великих державних господарств (радгоспів, агрокомбінатів тощо).

Щодо складання плянів місцевого господарства слід встановити такий порядок. Форми з мінімумом головних показників, що надсилаються наркоматами та центральними відомствами по своїй лінії на місця, разом з директивами і лімітами на 1932 р., повинні бути єдині. Слід покласти край ганебному явищу, що існує ще й на сьогодні, коли кожне окреме відомство, окрема організація, за власним бажанням складає форми „скатерті“, навіть „простирала“, вимагаючи від місцевих організацій їх заповнювати, при чому часто такими показниками що жодних відомостей про них в районі нема. До врегулювання цієї справи згідно постанови уряду повинен взятися сектор народньо-господарчого обліку, який існує при держплані, і рубка поставити питання—жодної форми, жодної макети, жодної анкети від відомств центру щодо контрольних чисел і плянів

1932 року не посилається на місця (в райони, в міста) без попереднього погодження їх з сектором народньо-господарчого обліку. Ні в якому разі не слід припускати, щоб на одне й те саме завдання район одержував декілька форм та ще й в різному напрямі, за різними показниками. Тут потрібна єдина форма, яка б відповідала вимогам центру і задовольняла потреби наркоматів і відомств. Слід також достатньо чітко сказати, хто саме і що саме має заповнити, бо по традиції вражіння на місцях склалося таке: „раз форма — значить статистичний матеріал, а статистику провадять статробітники“; отож до них вся ця робота й попадає. Завантажуючи дрібними, оперативними справами і зовсім чужою роботою районних статистиків, ми маємо таке становище, що основні облікові роботи на завдання. Держпляну лежать в шафах нерухомі, ніхто за них не брався, тому що співробітники переобтяжені іншими роботами. Слід як правило встановити, що статистики в районі є робітники не просто різних доручень, а що це є робітники які виконують облікову роботу за певними встановленими для них плянами. Проходження галузевих плянів повинно бути от яке: відділи і інспектури РВК і МР, районні та міські установи і організації повинні одержані ліміти від центру розверстати по сільрадах, підвідомчих підприємствах установах закладах, господарствах, колгоспах тощо. Одночасно установи і організації по всій відомчій лінії повинні забезпечити масову участь трудящих в провобленні плянів і спуск їх аж до виробництва, до цеху, до окремого робітника. Організувавши масову проробку та зустрічність, районний центр забезпечує своєчасне заповнення галузевих форм свого підвідомчого господарства за встановленими показниками, погоджує їх в райплянбюрі і надсилає по своїй лінії до центру.

Райплянбюро або міскплян, як сказано було раніше, при проробці та складанні галузевих плянів повинен взяти на себе оргкерівництво, консультацію, а також повинен на ходу проробки їх пов'язувати з іншими галузями господарства району, вирішуючи справу стикових питань окремих галузів.

Завершувати в галузеві пляни поза лімітами центру слід лише ті з них, які мають бути коли не цілком, так до максимуму забезпечені місцевими ресурсами. Галузеві пляни місцевого господарства повинні бути не заявками до центру на дефіцитний матеріал та капіталовкладення за рахунок республіканських коштів, а цілком реальні до виконання за рахунок місцевих ресурсів, коштів і творчої ініціативи трудящих мас. Гаслом для плянкової периферії при складанні галузевих плянів повинно бути „не плян заявка, а зустрічний цілком реальний плян“.

Всі пророблені по відомствах, установах і організаціях галузеві пляни місцевого господарства до посилки їх по своїй лінії в центр повинні бути обов'язково надіслані в райплянбюро або в міскпляни. Слід, як правило встановити, щоб жодного галузевого пляну місцевого господарства не надсилається до центру доки не буде надіслано його до плянового апарату райвиконкому, або міськради. Це повинно стосуватися і тих кооперативних та господарчих організацій, що мають свій центр міжрайонного змісту, як от кустарна кооперація, кооперація інвалідів тощо. Ці останні повинні по своїх підлеглих підприємствах пляни надіслати в ті райони, на терені яких вони розташовані. Треба нарешті рішуче взятись до територіального складання плянів і повести належну боротьбу з тенденціями деяких відомств плянувати лише в галузевому розрізі, не враховуючи територіального розрізу плянування.

„Що далі ми просуваємось, то все більше обов'язковим стає для нас районний розріз пляну. Тільки комплексний розгляд розвитку господарства і економіки даної області, даного району може гарантувати

складання технічно письмального пляну. Тільки при цих умовах ми будемо мати плян наповнений матеріальним змістом, плян в натуральному виразі" (Куйбишов). Це є головні настанови якими пованні керуватись і міськради і райвиконкоми, тому що для них має велике значення комплексний районний плян розвитку місцевого господарства. Ось тут як раз ми і підходимо до того, на чому ми раніш зупинялися, а саме, що в минулому році роботу районних плянів ми до кінця не довели, зіставивши її на половині. Це значить, що в контрольних числах 1931 року ми маємо лише механічне зведення окремих галузевих плянів і не маємо комплексних показників в районному розрізі. Можливо, що тут назва „комплексні показники“ не зовсім вдала, однак ясно для нас одно, що ми не маємо в контрольних числах району таких зведених показників, які б відображали місцеве народне господарство за формою, що не вміщується в окрему галузь. Ці форми передбачають от які показники: втягнення в продуктивний обіг природних ресурсів району, силове господарство району, робоче устаткування, трудові ресурси, загальна продукція та капіталобудівництво. До цих форм звідного порядку важливих економічних показників, коли додати єдиний фінплян та деякі головні галузеві показники, то це й буде необхідний матеріал, за яким мають будуватись народньо-господарчі пляни на 1932 р. по місцевому господарству. Звичайно одні цифри в макетах без ґрунтовної поясняльної записки нічого не варті, потрібна до них достатньо детальна поясняльна записка від району.

Цими новими формами ми ґрунтовно змінюємо напрямки побудови плянів місцевого господарства — плянів районів і міст. На першому етапі складання плянів 1932 року, центр уваги плянної периферії повинен бути не стільки на обов'язкове складання по всіх галузях натуральних балансів, як на більшу натуралізацію та технізацію плянів, їх матеріальні забезпечення, та пильно перевірені окремі елементи натуральних балансів. Щоб дати зведений плян за комплексними показниками в районному розрізі, щоб пов'язати як слід проміж собою окремі галузі господарства, райпланбюра та міськплани повинні одержувати і мати в себе всі галузеві пляни місцевого господарства і бути в курсі справ плянів союзного господарства, що розташоване на терені району. Лише при цих умовах плянові органи периферії можуть управитися з завданнями, що на них в цій році покладається. Робота складання зведеного пляну в районному розрізі — це робота нова і тут потрібна допомога партійних, радянських і суспільних організацій. Плянове бюро у своїй повсякденній роботі повинно спиратись, крім фахівців і на робітничий та колгоспний актив. Через регулярні засідання плянових нарад, конференцій, наскрізні бригади й т. інш., втягувати в постійну практичну участь робітників і колгоспників до плянної роботи в районі. Лише за умов масової участі в плануванні ми зможемо максимально і раціонально використати всі місцеві багатства, розгорнути хвилю зустрічності і побудувати цілком реальний плян на 1932 рік. Посилкою галузевих плянів до відомств та звідного матеріалу народньо-господарчого пляну району до Держплану перший етап складання плянів 1932 року для периферії кінчається. Починається другий етап, що полягає в складанні розгорнутих народньо-господарчих плянів, які після затвердження їх відповідним порядком набувають значення виконавчих оперативних плянів. Складання розгорнутих народньо-господарчих плянів має розпочатись на місцях після остаточного затвердження контрольних чисел на 1932 рік по республіці розподілу їх по наркоматах та центральних відомствах, а останні надсилають по своїй лінії на місця. Проходження лімітів і директив, практичне складання плянів і заповнення форм, роля плянної системи на

місяцях, складання зведеного пляну і т. інше має приблизно бути таким же як і при першому етапі, тобто як і при складанні основних показників і лімітів розвитку народного господарства району. В цій роботі ми вже маємо деякий досвід, контрольні числа Лозівського району, контрольні числа по соціально-культурному будівництву Черкаського району і низку іншого практичного досвіду районів і міст. Використовуючи досвід кращої плянкової роботи районів України, практику минулого року в своєму районі, слід запобігти тим хибам, що мали місце в минулому, та скласти ліпші пляни соціалістичного розвитку народного господарства в районі, а тим самим і в республіці в цілому, зокрема виконати покладену на нас роботу в установлені, партією та урядом терміни. При цих умовах ми певні, що подаємо всі труднощі на шляху плянування, уникнемо минулих помилок і непорозумінь і ще більшими темпами в 1932 році підемо вперед до нових перемог.

В. ВАН та А. ЛІМОННИК.

Районові плянові бюро України за півроку їх існування

(За матеріалами Укрдержпляну).

Наслідком адміністративної реформи, провідною думкою якої було ще більше наблизити до мас керівництво величезними процесами соціалістичного будівництва, — центр ваги системи радянського управління перенесено на район, — „вузловий пункт, де здійснюється директиви партії та радянської влади“.

В той час як до ліквідації округи район був лише оперативним виконавцем округових директив, з переходом до двоступневої системи управління, він став самостійнішою одиницею, що відповідно до потреб соціалістичної реконструкції та зв'язаного з нею швидкого піднесення господарства і культурного рівня, має безпосередньо, на підставі директив центру, накреслювати шляхи до розв'язання поставлених перед ним завдань. Це надзвичайно підвищує значення в районних умовах плянкової роботи, якої райони раніш майже не провадили.

Тому то з адміністративною реформою і зв'язано підсилення плянових апаратів районних організацій і утворення при районних виконавчих комітетах плянових бюро, на які покладено організацію, об'єднання та керівництво всім соціалістичним плянуванням у районі.

Опанування плянкової роботи, її методів і вивчення на цій основі істотніших потреб та завдань району, повинні зміцнити районове керівництво, надати йому максимально конкретного характеру, а разом з тим полегшити розв'язання тих нових і складних проблем, що по всіх галузях роботи виникають кожного дня у зв'язку з величезним рухом мільйонних мас до соціалізму.

Все це примушує з особливою пильністю слідкувати за станом плянкової роботи в районах і насамперед за роботою районних плянових бюро, піврічне існування яких дає вже можливість підсумувати, в якій мірі вони зуміли підійти до виконання завдань, що перед ними стоять.

Матеріали обслідувань кількох десятків райплянів, що перевів сектор районного плянування Укрдержпляну, змальовуючи загальний стан районних плянових бюро, дають теж певну відповідь на поставлене нами питання.

* * *

Кадри. Моментом, що багато визначає в справі організації районного планування, є комплектування райпланбюра належними плановими та статистичними робітниками. Коли брак кваліфікованих кадрів гостро відчувається тепер по всіх галузях соціалістичного будівництва, то в плановій системі брак кваліфікованих робітників набирає особливої гостроти та виразності. Відомо, що дореволюційний період не міг залишити нам кадрів, які були б достатньо озброєні для соціалістичного планування. Але, навіть, і той невеликий досвід планової роботи, що незначні групи робітників набули за роки відбудовного періоду, є зовсім недостатній, зовсім не відповідає тим вимогам, що їх ставить до планової діяльності реконструктивний період, період розгорнутого соціалістичного будівництва. До того ж, численні випадки шкідництва в планових органах доводять, що багатьох з фахівців, які мають досвід планової роботи, не можна на цій роботі використовувати.

Проте саме в сучасний період, коли план проймає всі ланки нашого господарчого та культурного життя, поруч з підвищенням вимог щодо якості планування, швидким темпом зростає і потреба значної кількості кадрів, підготовлених для цієї діяльності.

Зрозуміло, що район в справі задоволення тієї потреби опинився в найгіршому стані.

Як ми вже зазначали, до ліквідації округ планової роботи райони майже не провадили і відповідних кадрів не мали. Ті надзвичайно обмежені кадри планових робітників, які утворились в округах за низку років їх існування і яких навіть не вистачало для задоволення потреб окрпланів, звичайно не могли б задовольнити значно більшу (кількісно) потребу районів.

В якій же мірі ця група округових планових робітників була передана районам для укомплектування районного планового апарату. З 160—180 економістів, що були в окрпланах, за нашими даними лише 27 перейшли до планової системи районів. При цьому в основному вони залишились в районних апаратах, колишніх округових міст. Плановий апарат РПК переважно комплектувався особами найрізноманітніших кваліфікацій, що працювали в інших округових установах.

От, наприклад, за даними останнього обслідування районів, що перевів сектор районного планування УДПК в березні місяці, по 17 укомплектованих райпланбюрах маємо такий склад референтів:

Робітників кол. окрпланів—3 чол.		(в 2-х районах Донбасу)	
"	" окрстатбюрів 4 "	Інструктор радбудівництва	1 "
"	" ОФВ 2 "	Молодих фахівців без стажу, що закінчили щ йно ВИШ	2 "
Інспекторів відд,лу праці	1 "	Теж закінч. річні план курси	2 "
" Торгвідділу	1 "	Член колегії оборонців	1 "
" Комунвідділу	1 "	Кол. райагрономів	2 "
Агроном Окргосгосспілки	1 "	Кол. бухгалтерів райФВ	2 "

Незалежно від особистих здібностей робітників, що часто-густо не відповідають елементарним вимогам, сама строкатість складу їх щодо попередньої роботи свідчить, що будь-якої певної бази для підбору планових робітників не було. До цього треба додати, що районове планування, охоплюючи своїм обсягом і змістом всі галузі господарчого та соціально-культурного будівництва, вимагає нового типу робітників, що, сполучаючи в собі широке знання економіки народного господарства з Марксо-Ленінським світоглядом, був би достатньо озброєний для ме-

тодологічного керівництва плянуванням так в галузі сільського господарства, промисловости, постачання, як і в галузі освіти, охорони здоров'я, фінансів і т. ін.

Певне уявлення про те, наскільки кадри референтів райплянбюрів відповідають цим вимогам, можна дістати з відомостей про фактичний склад референтів 267 райплянбюрів (дані за станом на 1 травня). Лише половина з них (54%) мають вищу освіту, 1-3 (33%)—а середньою освітою і решта 13% мають лише нижчу освіту.

Ще менш сприятливі дані одержуємо щодо стажу їх пляново-економічної роботи. Більш як половина цих референтів (56%) мають стаж плянної роботи менший від року, тобто перейшли на плянову роботу вже після ліквідації округ.

Треба додати, що такі мало задовільні показники кваліфікації і стажу жадною мірою не можна пояснювати заходами до поліпшення їх соціального та партійного складу, бо за тими ж даними в цій галузі маємо становище ще менш задовільне. З усієї кількості референтів робітників—лише 4%, селян—10% і решта—службовців (86%). Дуже незначний відсоток становить партійний і комсомольський прошарок (комуністів—5,5%, комсомольців—1,75%). А в 22 районах з усього числа 289 районів, за які є відомості—референтів немає зовсім.

Побутові умови. Напружене становище в справі забезпечення райплянбюрів кадрами плянових робітників ускладнюється ще й тим, що неуважне ставлення до плянної роботи, на чому нижче ми зупинились, утворило становище, за якого не зважаючи на великий дефіцит фахівців на місцях не лише не зуміли як слід використати надісланих референтів, але в багатьох випадках утворили виключно несприятливі умовини роботи. Далеко не по всіх районах референти пляну забезпечені житлом. Є райони, де ще й досі референти ночують в установі на столі.

Ми маємо приклади, коли референт РПБюра тричі підшукував собі кімнату і тричі його з неї виселяли за розпорядженням РВК, при чому в останній раз його виселяв навіть сам голова РПБюра (Бородянка). У зв'язку з цим, референти в низці районів живуть без своїх родин, не маючи можливості оселитись з ними і при першій нагоді покидають район. Таких випадків є досить багато. Не краще з постачанням та іншими побутовими умовами.

Якщо іноді поліпшити побутові умови лежить поза можливостями РВК, то справа утворення належних обставин на самій роботі далеко в більшій мірі залежить від нього. Проте і в цій справі спостерігаємо велику строкатість.

Зовнішні умови роботи. Можна встановити певний зв'язок між питомою вагою РПБюра в районі, авторитетом, яким воно користується, усвідомленням значення плянної роботи з боку районового керівництва і такими зовнішніми умовами для роботи, як робочі приміщення РПБюра, його устаткування канцприладдям, бібліотечкою, статистичними інструментами і т. і. Коли характер роботи в РПБ безумовно вимагає спокійної обстановки, що давала б можливість зосередити увагу на роботі, значна кількість районів розміщує робітників РПБюра разом з низкою оперативних робітників в кімнатах, де провадиться прийом відвідувачів. В Арбузинському районі, наприклад, референт РПБюра і два статистики працюють у невеличкій кімнаті (4 кв. саж.), де крім них працює секретар президій РВК голова Авіохему, тут же загальний телефон РВК і прийом відвідувачів.

В Антоново-Кодинівському районі референт пляну і статистик містяться в кімнаті де крім них працюють і провадять прийом відвідувачів

ще інспектори політосу, соцвиху, торгівлі, праці, здоров'я, секретар УЧХ і військовий стіл. До розпорядку РПБюра є лише один поламаний стіл (на трьох ніжках), за яким працює референт. Статистик стола не має і користується тимчасово вільними столами, — переходячи від одного до другого.

В Бородянці в одній теж невеликій кімнаті працюють референт РПБюра і двоє статистиків, а разом з ними Райторг і голова КНС (він же інспектор Соцзабезу). До інспекторів теж приходять відвідувачі, відбуваються часто засідання й наради.

Зрозуміло, як можуть вплинути такі умови праці на продуктивність роботи. Поряд з цим можна визначити, що в більшості районів РПБюра містяться в окремих, цілком задовільних, кімнатах, устаткованих всім потрібним до роботи.

Література. За відсутності достатнього досвіду в пляновій роботі за недостатньої опрацьованості методології планування, за нез'ясованості окремих методологічних питань, особливого значіння набирає користування науковою пляноювою літературою, періодичними виданнями, газетами тощо.

З цього погляду можна відзначити, що жодне з обслідуваних РПБюрів не має принаймні невеличкої підручної бібліотеки пляново-економічної літератури. В деяких районах (Молчанське, Кролевецьке) є подекілька книжок, зібраних без ніякого добору, що абсолютно не може задовольнити потреб плянної роботи. Трохи краще з періодичною літературою.

Більшість обслідуваних районів одержує газету „Економическая жизнь“. Менша кількість крім газети випикує журнал „Господарство України“, ще менше передплачує „На плановом фронті“, „Плановое хозяйство“, та інші економічні журнали по одному або по два. Окремі райони передплачують вже значну кількість журналів, наприклад, Хмільницьке Райплянбюро: „Господарство України“, „Пляновое Хозяйство“, „На плановом фронті“, „Социалистическая реконструкция сельского хозяйства“, „На аграрном фронті“. „Проблеми економики“, „Иностранная техника“ й, „Организация сельского хозяйства“.

Махнівське РПБюро одержує на „Пляновом фронті“ „Советское строительство“, „Статистика и народное хозяйство“.

В певній частині районів асигновано кошти на придбання літератури (Рівеньки — 300 карб. Хмільник — 700 карб.).

Взаємовідносини РПБюра з функціонерами РВК та райустановами. Звичайно, що зовнішні умовини роботи, на яких ми зупинились, лише частково визначають можливості здійснення завдань, поставлених перед РПБюро.

Цього не можна сказати про ставлення до РПБюра районних організацій, про усвідомлення ними значення плянної роботи, а звідсіль і завдань районного планування. Ці моменти мають безумовно вирішальне значення і в основному визначають оточення, в якому РПБюром доводиться починати і розгортати свою діяльність, будувати систему взаємин з районними установами і організаціями та громадкістю, закладати підвалини плянної роботи в районі.

На жаль, матеріали обслідувань свідчать про те, що з цього погляду в районах не все гаразд. З перших кроків роботи РПБюра не лише не зустріли потрібної підтримки в справі організації та об'єднання районного планування, а навпаки, в значній частині районів потрапили навіть на зневажливе та іронічне ставлення з боку функціонерів РВК та районних організацій, що іноді сполучались з пасивною протидією намаганням РПБюра стати за справжнього керівника плянної роботи в районі.

Це сталося, безумовно, в наслідок незасвоєння районowymi робітниками функцій РПБюра, змісту його роботи та нормальної системи взаємних стосунків його з іншими організаціями.

Під цим поглядом з усіх випадків ненормальних взаємовідносин яскраво виступає дві протилежності щодо розуміння завдань РПБюра.

В одних випадках робітник РВК непочуваючи потреби в існуванні РПБюра, вважаючи його зайвою надбудовою, що не має конкретної роботи в районі, що лише заважає їм працювати вимогами різних плянових матеріалів, — всіляко ігнорують його в практичній роботі, відмовляються від участі в складанні контрольних чисел або безмірно затримують подачу матеріалів.

Наприклад, окремі робітники Шполянського РВК заявляють: „РПБюро не потрібне“.

В Ново-Георгіївському РВК функціонери на вимогу РПБюра подати матеріали до контрольних чисел відповідають: „вы люди свободные, ну и составляйте их, а у нас своей работы хватит“.

Такі ж випадки зневажливого, а іноді навіть брутального ставлення до РПБюра і його вимог мали місце в Очаківському, Михайлівському (на Мелітопільщині) і в цілому ряді інших районів.

Часто це ставлення сполучається з цілковитим ігноруванням РПБюра в справі оперативного планування. От, наприклад, в Молочарському, Махнівському, Риковському, Бородянському, Шполянському та інших районах, всі або основні оперативні пляни розробляються окремими функціонерами та організаціями без всякого погодження з РПБюром, без його висновків. Таке ставлення іноді сполучається також із спробами використати РПБюро, як апарат для технічно-статистичного лише оформлення плянів (Анатоліївка).

Навпаки, є випадки, коли робітники РВК, а також інші організації вважають, що з утворенням РПБюра вони позбавляються потреби проводити будь-яку роботу в справах планування, що РПБюро повинно складати всі пляни, в тому числі й оперативні, та в готовому закінченому вигляді передавати виконавцям.

Таких поглядів додержувались деякі робітники в Арбузинському РВК, в Риковському, Хмільницькому, Крелевецькому, Дмитрівському та інших районах.

Голова с. г. секції Дмитрівської Міської ради просто каже: „Всі пляни, в ч. т. оперативні мусять робити плянбюро. Коли воно цього робити не буде — воно не потрібне; дайте мені одного статистика і мені не потрібно вашого плянбюра“.

Немає потреби доводити, що утворення РПБюра аж ніяк не усуває обов'язку кожної установи або функціонера планувати галузь господарчого та соціально-культурного будівництва, за яку вони відповідають в районі. Навпаки, зрозуміло, що РПБюра своєю роботою мають посилити елементи пляновості в роботі виконавців вимагаючи приділяти більше уваги побудові галузевих плянів та організуючи їх плянову роботу.

Керівництво роботою РПБюра від президії РВК. Хибні наслідки такого ставлення до плянбюра значної частини відповідальних робітників можна було б, розуміється, легко усунути за належного керівництва та правильного регулювання взаємин РПБюра з інспекторами та установами від президії РВК.

Проте, матеріали обслідувань свідчать, що в більшості випадків саме недостатня увага президії РВК до питань районного планування на брак керівництва в цій справі з її боку утворювали сприятливий ґрунт для тих шкідливих тлумачень завдань РПБюра та побудови організаційних взаємин, які вище висвітлено.

За даними обслідув, президії РВК як правило, роботою плянбюра мало цікавились. Питання організації плянкової роботи в районі на засіданнях президії (за поодинокими винятками—наприклад Спартаківський район)—не розглядали. В кращих випадках заходи президії в цьому напрямі полягали в постанові про персональний склад плянкової наради та в пропозиції приступити до складання плянів (Благоївський район. Комінтернівський район).

Оперативні пляни та важливіші господарчо-політичні питання, що стосувались виконання плянів президія РВК розглядала та розв'язувала здебільшого без попередньої проробки РПБюра, без його висновків, а іноді навіть без відому референта пляну.

Наприклад, президія Махнівського РВК розглядає і затверджує без висновків райплянбюра такі питання: підсумки переведення осінньої с.-г. кампанії, плян мобілізації коштів на 1 квартал 1931 року, підсумки м'ясозаготівель на окремих кварталах, плян м'ясозаготівель на січень-вересень, плян загального навчання та ліквідації неписьменности, плян весняної сільсько-господарської кампанії, контрольні числа районного бюджету на 1931 рік тощо.

В Бородянському районі без жадної участі райплянбюра президія розглянула такі питання:

Затвердження місцевого бюджету, плян м'ясозаготівель, плян робіт коло організації території, плян весняної с.-г. кампанії. Підсумки мобілізації коштів плян контрактації засівів, промфінплян окремих підприємств (лісництва, гуральні, виробничої артілі будматеріалів тощо).

З особливою яскравістю недооцінка значення плянкової роботи відбилась у ставленні президії РВК в низці районів до такої важливої господарчо-політичної роботи, як складання контрольних чисел районів на 1931 рік.

Як правило, в таких районах питання складання єдиного пляну господарчого та соціально-культурного будівництва не розглядалось на президії РВК. Навіть останні обслідування показують, що з 10 обслідуваних районів лише в 2 районах президією РВК ухвалила постанови щодо складання контрольних чисел, які зобов'язали функціонерів РВК та районів організації подавати потрібні в цій справі плянові матеріали (Хмільник, Махнівка).

При цьому щодо Хмільника, матеріали обслідування свідчать, що хоч постанова й була, але апарат РВК не слідкував за її виконанням наслідком чого ухвала президії залишалась лише на папері. Президії інших 8 районів (Боришпільського, Бородянського, Новогеоргіївського, Риковського, Благоївського, Комінтернівського, Арбузинського р. р. та Дмитрівської міської ради) до самих обслідувань, що мали місце вже в останній час (березень-квітень) не знайшли можливим і потрібним приділити увагу питанню контрольних чисел, розглянувши його на своєму засіданні і цим сприяти зосередженню громадської думки навколо цієї справи.

Коли брак керівництва роботою плянбюра з боку президії окремих районів пояснюють необізнаністю в новій для них справі районного плянування, то варто відмітити, що навіть в тій обмеженій кількості випадків, коли Укрдержплян намагався безпосереднім звертанням до президії РВК допомогти в з'ясуванні змісту й чергових завдань плянкової роботи, а також її організації,—ці листовні звертання навіть не доходили до президії РВК, а порядком розмітки кореспонденції направлялись просто до плянбюра. Принаймні з кількох десятків обслідуваних районів в жадному з них президія РВК листів Укрдержпляну, спеціально до неї адресованих, не обговрювала.

Безпосереднє ж керівництво роботою райпляну, що його покладено на голову плянбюра, з цілого ряду причин було зведено майже на нівець. Переведення поточних політично-господарчих кампаній, як правило відвертало увагу голови плянбюра від справ райпляну, які майже завжди здавались не такими пекучими, не такими невідкладними. Поряд з цим, зв'язані з черговими кампаніями довготермінові відрядження і роз'їзди по селах часто зовсім відривали голів плянбюрів від керування плянвою роботою.

З особливою виразністю повна майже відсутність керівництва відчувалась у районах першої категорії, де головування плянбюром покладено на голову РВК, звичайно настільки обтяженого, що це позбавляло його можливості здійснювати потрібне РПК конкретне керівництво. Це гірше була справа в тих районах, де на голову райплянбюра призначали заступника голови РВК, або члена президії, що сполучали ці обов'язки з керуванням будь-якою іншою галуззю роботи (в більшості випадків з земельними справами). Як це неодноразово зареєстровано в матеріалах обслідувань, такий голова РПБюра звичайно почуває себе перш за все „Зав. Земвідділом“, цілком віддаючи свій час і свою увагу конкретно-оперативній та невідкладній роботі в галузі сільського господарства (Райони Вел.—Олександрівський, Ант. Кодинцев, Хашуватський, Благоївський, Махнівський тощо). Під впливом цього, райплянбюро в цілому іноді оберталось на допоміжний орган відповідного відділу і вся робота набувала певного відомчого характеру. Наприклад, в Оратівському районі, де голова райплянбюра є член президії РВК, що керує земельними справами,—на пляновій нараді розглядались питання, що стосуються лише земельних справ. Доповідачем завжди був держагроном, референт—лише секретар плянвої наради (з матеріалів обслідувань).

У Мінківському районі „Голова райплянбюра одночасно виконує обов'язки райторга і тому райплянбюро по суті є допоміжний апарат райторга, а референт, завантажений технічною роботою щодо складання плянів загоспелель“ (з матеріалів обслідувань).

Лише в районах, де керівництво роботою райплянбюра було покладено на заступника голови РВК, звільненого від відання іншими відділами, можна констатувати низку випадків задовільного розгортання роботи плянбюра. (Лозівський, Микарівський, Глобінський, Полонський та інші). Це цілком зрозуміло, бо в таких районах голова плянбюра має можливість приділити потрібну увагу і час справам районного планування, а разом з цим, як заступник голови РВК користується достатнім авторитетом, щоб утворити належне ставлення до плянвої роботи з боку керівників та фахівців відділів РВК та інших районних організацій.

Засвоєння змісту робіт РП Бюра і невласні доручення. В питаннях керівництва роботою плянбюра, за браком затвердженого і загально визнаного положення про РВК та його плянову частину, особливо відчувалось на місцях відсутність чіткого уявлення про обсяг і зміст роботи райпляну і про розмежування функцій в галузі планування між плянбюром та оперативними одиницями (функціонерами РВК та райустановами). Це призвело до того, що ряд райплянбюрів, ідучи лінією найменшого опору, замість виконувати свої завдання щодо організації та об'єднання плянвої роботи в районі, набули характеру технічно-підсобного апарату без чисто виявлених завдань. Досить характерним прикладом цього є та система взаємовідносин, яка склалася, наприклад, між плянбюром Дмитрівської міської ради та її галузевими секціями. „Завдання в міськплянбюро надходять від секції—так фін-

секція доручила плянбюру скласти плян мобілізації коштів на II квартал з доведенням до села та об'єктів; від сільсько-господарської секції дано доручення проробити плян розвитку птахівництва, при чому контрольних чисел на 1931 р. по тваринництву с.-г. секція сама не розробила.

Таким чином, утворилось таке становище, коли не президія міської ради через своє РПБюро керує пляною роботою підлеглих їй організацій та секцій, а навпаки, секції виконують свої роботи апаратом плянбюра" (з матеріалів обслідувань).

Ще яскравіший прояв того, що на місцях не засвоєно змісту роботи райпляну є числені факти обтяжування РПБюра невластивими для нього дорученнями. Наприклад, в Снігурівському районі — „референтіві пляни доручалось такі завдання: 1. Складання інформаційних листів до ВУЦВК — 2. Складання всього звіту РВК (до перевиборчої кампанії). 3. Складання схеми обслідувань роботи сільрад і схеми доповідів голів сільрад. 4. Організація інвентаризації балансів с.-г. кооперативної спілки та колгоспів, і навіть, 5. Нагляд за ходом будівництва лазні.

Якщо тут важко відмежувати ті завдання, що доручалось референтіві персонально, (тобто просто як компетентній особі, а не як працівникові райпляну), то вже безумовно про плутанину щодо обсягу робіт райпляну свідчить надсилка до плянбюра на вирішення одержаних РВК паперів у таких справах:

„а) організація при с.-р. секцій соціалізації побуту, б) утворення осередків Автодору, в) спір двох установ в справі приміщення, г) скарга десятника на непристалення йому підводи тощо“. (з матеріалів обслідувань).

Часто спостерігаються випадки, коли плянбюру накидають різні роботи тому лише, що в них фігурує слово „плян“, хоч своїм змістом ці роботи ледве чи наближаються до завдань райпляну.

От, наприклад, у Велико-Олександрівському районі райпрофрада, надто широко зрозумівши завдання плянбюра, звернулась до нього за складанням календарного пляну робіт профради" (з матеріалів обслідувань). У Мінському районі плянбюру було запропоновано скласти пляна святкування дня врожаю. Іноді такі зовсім невластиві завдання плянбюра роботи включаються навіть до календарних плянів робіт райпляну. У пляні згаданого вже В.-Олександрівського плянбюра значиться „Участь в роботі по організації районової газети“, і — ще яскравіше — „проробка заходів до зміцнення апарату сільрад“. У Риківському РПБюрі — „скласти графік відпочинків по РВК“.

Досить широкого розповсюдження набуло перекладання на РПБюро різних оперативно-господарських функцій. Наприклад, Кролевецький РПБ провадив передачу Райколгоспспільці лісів місцевого значення на виконання постанови НКЗему, керував мобілізацією коней для вивозу лісу і розподіляв лісову продукцію в районі. Бородянське РПБюро примушене було організувати роботи щодо вивозу телефонних стовпів на лівію. Ряд таких прикладів можна було б значно продовжити і всі вони свідчать про ту нечіткість у засвоєнні кола робіт РПБюра, яку виявляли на місцях і районове керівництво і, навіть, сами працівники РПБюра.

Перші роботи райплянів. Так за матеріалами обслідувань змальовуються ті несприятливі обставини, за яких в більшості районів розпочинали та мали розгортати свою роботу районіві плянові бюро.

Легко зрозуміти, що негативний вплив цих обставин на роботу плянових бюрів в таких районах применшував можливість нормального розвитку її та одержання потрібних наслідків. Проте, ознайомлення з

конкретною роботою обслідуваних РПБюрів доводить, що при загальних, переважно несприятливих умовах розгортання плянової роботи стан її в різних умовах є досить різноманітний.

Є РПБюро, які навіть за всіх перелічених нами перешкод, порівнюючи добре побудували свою роботу. Навпаки, є райони, що відзначились повною бездіяльністю у своїй роботі. Ось типова характеристика стану плянової роботи в одному з таких районів.

„Стан плянової роботи в районі виключно незадовільний. Плянових робіт, які покладались на РВК з часу адміністративної реформи, останній не виконав. Зокрема не проведено роботи щодо систематизації основних показників, вивчення господарчого стану району, контрольні числа не склались, заходів до впорядкування розгубленої мережі статуповноважених і статкорів не вжито. до роботи коло популяризації плянових завдань та притягнення робітників і колгоспників до опрацювання плянів та виявлення на основі зустрічності всіх можливостей та ресурсів району, — навіть не приступлено. Жадної роботи щодо стеження за виконанням плянів господарчого та соц-культурного будівництва через РПБюро не розпочато, плянової наради не організовано, штат самого РПБюра не вкомплектовано, і такий стан плянової роботи свідчить про відсутність плянового бюро при РВК“. (з постанови президії УДПК на доповідь про стан плянової роботи в Боришпільському районі).

Слід додати, що район, якого стосується ця постанова, є район другої категорії, розташований на залізничній магістралі, близько значного культурного та економічного центру (Київ), і при цьому в районі за час, що пройшов з адміністративної реформи, було 2 референти. Не в кращому стані перебуває робота і в Анатоліївському, Бородянському, Благоївському, Комінтернівському, Лодизинському, Молочанському, Печенізькому, Ярунському та інш. районах.

Як видно з наведеного, в районах цієї групи становище майже нічим не змінилось рівняючи з тим, яке було в районі і до адміністративної реформи. Плянбюро в них являє собою статистичний апарат в особі кол. райстатистика з додатком іноді „референта пляну“, який в кращих випадках лише допомагає виконувати статистичну роботу. Є звичайно також і голова плянбюра, який лише номінально лічиться на цій посаді, фактично не виконуючи обов'язків, що з ним зв'язані. У пляновій системі ці райони покищо являють порожнє місце.

З решти районів можна виділити значну групу (Спартаківський, Березівський, Бобринецький, Рівеньківський, Ново-Український, Махнівський, Макарівський, Риківський, Арбузинський, Хмільницький, Шполянський, Червонопромінський тощо), в якій плянбюро починає виходити із стадії організаційного оформлення, по справжньому налагоджуючи плянову роботу. Як правило, в них приступлено до роботи коло вивчення економіки району. Збирається та систематизується різні пляново-статистичні матеріали щодо цього; зокрема в деяких з них впорядковано матеріали, одержані в спадщину з ліквідованих округ. Все це дає можливість поряд з використанням пляново-статистичних матеріалів для потреб районного планування запровадити систему єдиних сталих економічних показників для вживання в роботі інших районних організацій.

В більшості з цих районів робились спроби впровадити пляновість в порядок своїх робіт, хоч складені ними календарні пляни не завжди витримувались.

Одною з початкових робіт цих плянбюрів була також участь у складанні оперативних плянів (хлібозаготівель, м'ясозаготівель, с.-г. ви-

робничих кампаній тощо), місцевого бюджету, а іноді — у зв'язку з квалістю або відсутністю відповідних інспекторів — райплянбюра примушені були і безпосередньо опрацьовувати оперативні галузеві пляни.

Усіма цими роботами РПБюро відзначались перші кроки районного планування. Ідучи цим же шляхом на початку своєї діяльності, як це видно з матеріалів обслідів, сільніші плянбюра просунулись далеко вперед.

У справі вивчення економіки району в них не лише зібрано і систематизовано статистичні матеріали в розрізі сільрад, а вже перейдено до більш ґрунтової роботи в цьому напрямі, до складання економічного опису районів. Окремі з них, поглиблюючи цю роботу, підійшли до питання мікрорайонування, зробивши перше накреслення для потреб поточного планування (Глобинський район).

В галузі оперативного планування ці райпляни, не перевантажуючись технічною роботою коло складання оперативних плянів і не підміняючи роботи інспекторів, перейшли разом з цим до дійсного об'єднання оперативної плянкової роботи: кожен плян, рівно як і всі основні господарчі питання, розглядаються в президії РВК лише після попередніх висновків РПБюра. (Полонне, Рівеньки, Лозова).

Опрацювання контрольних чисел. Найважливішою та серйознішою роботою райплянів за весь відтинок часу з початку їх існування було, безумовно, опрацювання районних контрольних чисел — складання єдиного народньо-господарчого пляну району на 1931 рік. Визначаючи для району основні народньо-господарчі завдання та шляхи всього господарчого і соціально-культурного розвитку району на цілий рік, контрольні числа мали стати за основу оперативного планування для всіх інспектур РВК, для всіх районних організацій. Отже навколо цієї роботи плянбюра мали змогу зосередити увагу всіх районних організацій і всієї районної громадськості.

Як же поставились до цієї роботи райони, та як вони її виконали? Матеріали обслідувань та одержані Укдержпляном контрольні числа районів дають певний матеріал для відповіді на це запитання.

За даними Укдержпляну з 503 адміністративних одиниць України (за адміністративним поділом до останнього узбільшення районів) лише 219 склали контрольні числа на 1931 рік. З 50 районів II категорії контрольні числа одержані від 23 районів (46%): від 118 районів II категорії—58 (або 49,2%) та від 315 районів I категорії 133 (або 42,2%). Цікаво відзначити, що райони 3 категорії які здавалось би мали дати найкращі показники щодо складання контрольних чисел, відстали в цій справі від інших менш міцних районів. Ще гірше управились із завданням щодо складання контрольних чисел кол. округові центри: з 41 кол. округових міст контрольні числа склали лише 19 а з 20 міськрад, безпосередньо відпорядкованих ВУЦВК, лише 4 закінчили складання контрольних чисел.

Більшість районів розпочали складання контрольних чисел лише після кушових нарад, що їх перевів Держплян в грудні місяці. Практика роботи районів з контрольних чисел являє собою таку ж різноманітність, як і вся робота плянових бюрів. В одних районах вже з самого початку організації робіт коло контрольних чисел був знайдений вірний шлях. Відразу цій справі було надано широкого громадського характеру, були скликані плянові наряди з притягненням фахівців, представників районних організацій та громадського активу; було висвітлено значення контрольних чисел, обговорено конкретний порядок їх складання та дано належний інструктаж, що до початку роботи (Глобине, Лозова, Черкаси, Семенівка, Рівеньки, Полонне, Махнівка, Шпола, Хмільник тощо).

В деяких районах для пророблення окремих розділів контрольних чисел відразу ж були утворені бригади з фахівців і представників громадських організацій, які сприяли притягненню громадської думки до складання єдиного народньо-господарського пляну району. Зокрема треба відмітити досвід Білоцерківського РПБюро, в бригадах якого приймало участь понад 100 чолов. фахівців та громадського активу району. В інших районах жадних нарад не скликалось, вся організаційна робота плянбюро обмежилась інструктажем окремих функціонерів РВК, притягнених для складання контрольних чисел (райони Спартаківський, Арбузинський, Бригадирівський, Ново-Український, Макарівський тощо).

Проте, в частині районів і цього не було зроблено як слід, і плянбюро лише розіслало окремим функціонерам РВК табличні форми та інструкції щодо контрольних чисел, одержані від УДПК. (Устимівський Антоно-Кодинцівський, Бородянський райони).

Слід вважати, що початок робіт коло складання контрольних чисел визначав значною мірою характер дальшої їх організації та зрештою і якість одержаного матеріалу.

Ряд плянбюрів і в процесі складання контрольних чисел не підпорядкували цю роботу своєму керівництву, не організували належного інструктажу щодо методології опрацювання пляну, і зібравши заповнені функціонерами таблиці, не проаналізували матеріалів, не провели потрєбної роботи щодо їх взаємної ув'язки.

Не дивно, що контрольні числа деяких районів являють собою лише набір таблиць, поміж себе не пов'язаних, які ніяк не можуть претендувати на назву народньо-господарського пляну району (районів Устинівського, Кривоозерського, Носівського, Бродяньського тощо). Поряд з цим, значна кількість одержаних контрольних чисел являють задовільно опрацьований народньо-господарчий районний плян, що свідчить про значну організаційну роботу, переведену в цих районах, та про досить високий рівень плянування. Таким можна вважати контрольні числа районів Черкаського, Городищанського, Грабівського, Софіївського, Снегірівського, Добровеличківського, Білоцерківського, Подонського, Велико-Олександрівського, Заславського, Іванківського, Бросулівського, Лозівського тощо.

Контрольні числа і районове плянування. Контрольні числа районів, незалежно від якості їх опрацювання, мали безперечно позитивний вплив на зміцнення плянної роботи в районах. Складання контрольних чисел допомагало о'беднанню інспекторів РВК та районних організацій навколо робіт плянбюро, прискорювало засвоєння економіки і культурного стану районів, і дало з цього погляду певний систематизований матеріал. Зрештою контрольні числа збагачили плянбюро досвідом першої комплексної плянної роботи і заклали підвалини дальшого розгортання районного плянування, у зв'язку з чим можна сподіватись, що опрацювання районами контрольних чисел на 1932 р., яке зараз розпочинається, зустрєне менше труднощів і за швидких темпів роботи дасть якісно-кращий матеріал.

Визначаючи так позитивні наслідки роботи районів над контрольними числами, треба, як одну з найістотніших хиб, відзначити, що в цьому році контрольні числа в районах не набули значення керівного та директивного документа, не стали „руководством к действию“. В значній мірі це сталося через запізнення із складанням контрольних чисел, в певній мірі—в наслідок загального стану РПБюрів і недооцінки цієї роботи. Проте, так чи інакше, загальним дефектом контрольних чисел була недостатня їх оперативність, і в переважній більшості райо-

нів оперативні пляни складались не тільки не на основі контрольних чисел, а часто густо без ніякого зв'язку з ними.

Громадськість у роботі РПБ та допоміжні плянові органи Основною і найістотношою хибою в роботі райплянів коло складання контрольних чисел треба все ж визнати недостатнє розгортання масовості в процесі цієї роботи та брак громадськості.

Складання контрольних чисел в більшості районів носило переважно кабінетний характер; в колгоспах, радгоспах, на підприємствах контрольні числа не обговорювались, громадськість у їх опрацюванні не брала участі. Зрозуміло, що за таких умов контрольні числа районів не могли дати зустрічності щодо виявлення всіх можливостей та додаткових ресурсів району для перевиконання плянів і прискорення темпів соціалістичного будівництва.

Достатнє висвітлення цих питань дає розгляд стану та роботи тих допоміжних плянових органів, які мали утворитись навколо плянбюра. З них насамперед зупиняє увагу робота плянкової наради, яка має не лише забезпечити постійний систематичний зв'язок плянбюра з районними організаціями та їх участь в обговоренні важливіших плянових питань, а також і утворити громадський актив навколо плянкової роботи притягти до неї кращих ударників з підприємств, радгоспів, колгоспів, налагодити той зв'язок з робітничими та колгоспними масами, який має забезпечити опрацювання та перевірку районних плянових накреслень на самому підприємстві, самому колгоспі.

І в цій справі низка районів відзначилась певною недооцінкою значення плянкової наради, не вживши жадних заходів до її утворення. Такий стан маємо в районах: Манастирщанському, Волноваському, Снігурівському, Крижопільському, Комінтернівському, Благоївському, Бригадирівському тощо.

В цих же районах, де плянові наради утворено, розгляд їх стану та діяльності виявляє певну різноманітність. Перше, що слід відзначити, це відсутність сталої організаційної форми, щодо певної міри пояснюється браком вичерпних вказівок центру щодо цього.

Лише в небагатьох районах ми зустрінемо постійний, затверджений президією РВК, склад плянкової наради (Спартаківський Бобрівецький тощо).

Більшість плянових нарад працюють з перемінним складом членів, притягаючи як до опрацюваних питань того чи іншого інспектора РВК та представників районних організацій за належністю.

В інших районах плянкової наради, як постійного органу з певним постійним складом, в загалі не існує, але плянбюро періодично, або в міру потреби, скликає для розв'язання плянових питань наради з функціонерів РВК та представників зацікавлених установ, і такі наради, носять назву плянових (Новогеоргіївський, Риківський, Дмитрівський, Хмільницький райони тощо). В деяких районах (Маньківський, Лодзинський), плянбюра стали на шлях утворення секції за окремими галузями роботи, що складаються з певної кількості районних фахівців, які постійно притягуються для опрацювання плянових питань з відповідної галузі.

За прикладом колишніх окрплянів деякі райони утворили навіть президію райпляну, вся робота якого на практиці звелась до затвердження протоколів секцій (Христинівка).

Недостатнє засвоєння обсягу і змісту роботи РПБюра, за яке вже згадувалось, знайшло відбиток також і в практиці роботи плянових нарад. Часто можна зустрінути завантаження плянкової наради дрібними питаннями оперативного характеру, які можна було б розв'язати

самому РПБюрові порядком повсякденної роботи, надання їй в окремих випадках характеру експертної комісії. У Спартаківському районі це призвело до того, що на засіданнях плянкової наради все рідше почали збиратися представники районових організацій. Зрештою, вона зовсім припинила своє існування (а плянбюро навіть не вважало за потрібне потурбуватись про відновлення її діяльності).

Про недостатню чіткість у розумінні завдань плянкової наради свідчить і приклад Махнівського району. Там в основному плянова нарада стала на вірний шлях, розглядаючи найважливіші районові пляни окремих виробничих одиниць: два засідання було присвячено питанням контрольних чисел району, був розглянутий плян, плян весняної с. г. кампанії, виробничо-фінансовий плян радгоспу „Свиновод“, але поряд з цим плянова нарада займалась і такою далекою від плянування справою як реєстрація статутів с.-г. артілів. Ту ж таки реєстрацію статутів зустрічаємо і в Оратівському та Христинівському районах.

Лише в небагатьох районах робота плянбюро щільно зв'язується з плянковою нарадою. Прикладом може правити Хмельницький район, де за 5—6 місяців відбулося 16 засідань наради і розглядалось на них щось 25 питань. В т. ч. 1) контрольні числа райбюджету на особливий квартал та на 1931 р., 2) плян мобілізації коштів на окремий квартал. 3) Плян весняної засівкампанії. 4) Плян розвитку скотарства в районі на 1931 р. 5) Контрольні числа району на 1931 рік., 6) Плян м'ясозаготівель тощо. Але там, де райони правильно визначили коло плянових питань, що потребують всебічного опрацювання їх на пляновій нараді, значення наради в справі налагодження зв'язку плянбюро з широкою громадськістю було затушковано.

Представників громадськості кволо притягли до участі в роботі наради, зокрема в матеріялах обслідувань не зареєстровано випадків участі в роботах плянових нарад членів комсомольського, профспілкового активу, ударників з підприємств та колгоспів. Зовсім відсутні і заходи до організації та виховання цього низового плянового активу.

В матеріялах обслідування відомостей про існування плянових осередків при сільрадах та при виробничих одиницях (радгоспах, колгоспах, промідприємствах) немає. Лише в окремих районах робились деякі спроби щодо їх утворення, які полягали в надсиланні сільрадам листів в цій справі. (Шпола, Рівеньки, В.-Олександрівка, Хмельник тощо).

Проте і ці райони не мають жадних відомостей про наслідки цих своїх пропозицій.

Нагляд за виконанням плянів кон'юнктурні спостереження. Безпосереднім завданням кожного плянового органу є не лише складання плянів і популяризація плянових завдань, але й організація систематичного нагляду за їх виконанням, виявлення причин, що цьому перешкоджають і накреслення системи заходів для їх усунення. Жадне з обслідуваних плянових бюрів наблизилось до здійснення цього завдання. Часткові спостереження за станом окремих галузей господарства деякі райони розпочали (Рівенський та Краснолуцький райпляни, що одержують декадні повідомлення про видобуток вугілля). Є випадки, коли деякі райони, не приступаючи ще до безпосереднього переведення кон'юнктурних спостережень, все ж таки поставили перед собою таке завдання, включивши його до пляну своїх робіт на III квартал (Спартаківський район).

Разом з цим дані обслідувань свідчать, що є райони, де плянбюро не організувавши ще систематичного стеження за виконанням плянів, всеж таки перебувають в курсі виконання основних господарчих плянів,

концентруючи у себе потрібні пляново-статистичні матеріали, зокрема і матеріали оперативної звітності (Спартаківський, Градизький, Макарівський, Лозівський, Рівенківський, Краснолуцький, Кролевецький, Дмитрівський, Шполянський).

Проте багато плянбюрів, як виявило обслідування, в особі своїх референтів відриваються від господарчого життя району, не забезпечивши себе одержанням відомостей про перебіг виконання плянових завдань (Комінтернівський, Махнівський, Благоївський, Бродянський).

Оперативна звітність. Варто відмітити, що низка районів підмінюють питання нагляду за виконанням плянів безпосереднім веденням всієї оперативної звітності апаратом плянбюра. Тимчасом практика деяких райплянів показує, що можна, безпосередньо виконуючи всю оперативну звітність силами плянбюра, не мати від цього жадної користі в розумінні достатньої обізнаності із станом виконання плянів. Прикладом можна навести Риковський Райплян, що за даними обслідування „оперативну звітність зводить механічно, без перевірки і контролю.“

В той же час деякі райпляни здійснюють цей нагляд налагодивши регулярне надходження до плянбюра потрібних матеріалів оперативної звітності, виконуваної інструкторами та районними організаціями (Градизький, Спартаківський р.р.). Взагалі, на місцях гостро відчувається нез'ясованість питання про те, хто має безпосередньо збирати і зводити оперативну звітність. В значній частині районів і до цього часу продовжують завантажувати райплянбюро веденням оперативної звітності, що призводить до затримки виконання статистичних робіт за завданнями Держпляну і часто густо відвертає увагу референта від плянкової роботи, оскільки штати плянбюра не розраховані на переведення відомчої звітності.

Стан статробіт. Зрозуміло, що за такого стану речей статроботи Держпляну або зовсім не виконуються, або виконуються з таким запізненням, що через те часто знецінюються (проте слід визнати, що і в інших районах, де оперативна звітність відокремлена від плянбюра, статистичні роботи хоч перебувають в трохи кращому стані, значно запізнюються. Одною з основних причин цього слід вважати абсолютно недостатню увагу до цієї справи і брак керівництва статистичними роботами з боку голів плянбюра і референтів. Між іншим це призводить до того, що виконання статистичних робіт зовсім не пов'язується з використанням їх для потреб районного плянування.

На стані статистичних робіт також позначається те, що низова статистична мережа, як це майже одностайно констатують матеріали обслідувань, перебуває у виключно незадовільному, навіть загрозливому стані.

За небагатьма винятками, мережу статуповноважених та статкорів не вкомплектовано, так само не переведено поновлення старої мережі статуповноважених, хоч з перевиборів рад вже пройшло досить часу. Виділення статуповноважених сільрадами має часто формальний характер, і виділені особи часто не відповідають своєму призначенню. Відсутня будь-яка робота по інструктажу низової статистичної мережі. Зв'язку з нею не встановлено. Є випадки, коли райплянбюро навіть не знає прізвищ статуповноважених і хто з них працює (Шпола). Не вживається жадних заходів до заохочення їх виконувати свої обов'язки, не популяризовано тих пільг, що їх надає статуповноваженим законодавство. Ці пільги брутально порушують на місцях. Зрозуміло, що районна мережа статуповноважених та статкорів працює виключно кволо, бо більш відомостей або зовсім не одержують плянбюром, або надходять несвоєчасно і за відсутністю інструктажу — невисокої якості.

Проте, з тих же матеріалів обслідувань видно, що із старої статистичної мережі зберігся кадр активних статробітників колгоспників, що цікавляться роботою і потребують лише налагодження інструктажу в цій справі. Можна чути скарги на те, що „коли округа була, то на нас більше уваги звертали, а тепер хоч район і близько, так ніколи від того статистика нічого й не почуєш“. (Макарівський район).

* * *

Здійснення величезних реконструктивних завдань, що стоять перед районами, має провадитись на засадах поширення і поглиблення пляновості в усіх галузях роботи. Плян, як основна метода соціалістичного будівництва, як міцна підойма організації мас, має стати могутнім і постійним знаряддям в руках районного керівництва. Виключно відповідального значення в цих умовах набирає робота районних плянових бюро. Тимчасом в друге півріччя свого існування райплянбюро вступають з низкою нерозв'язаних болючих питань, що заважають розгортанню плянкової роботи в районі. Матеріали обслідувань з достатньою виразністю свідчать, що в переважній своїй більшості райплянбюро, не зорганізувавши як слід своєї роботи, не зосередивши на ній громадської думки, не притягнувши до неї уваги мас, не стали ще справжнім організатором соціалістичного плянування в районі.

Без рішучого переламу в ставленні до плянкової роботи на місцях, без викорінення тієї недооцінки районного плянування і плянбюро, яке спостерігається в значній кількості районів — плянова робота в районі не зможе бути піднесена на належну височінь.

Поряд з усуненням цієї основної перешкоди, потребують негайного розв'язання також і інші болячки районного плянування.

Треба підсилити та якісно поліпшити керівництво плянвою роботою районів, зокрема налагодити справу методологічного керівництва, брак якого відчувається з особливою гостротою.

Вимагає розв'язання т кож і низка організаційних питань (питання оперативної звітності, остаточне затвердження положення про місцеві плянові органи, вирішення питань про виділення спеціального керівництва роботою плянбюро у районах І категорії).

Для низки районів зберігає свою гостроту питання плянових кадрів.

Поряд з усуненням згаданих перешкод райплянбюро повинні розгорнути свою діяльність по організації та об'єднанню районного плянування. Встановлення щільного зв'язку з пляновими осередками всіх районних організацій, систематична робота плянкової Народи з притягненням до неї громадського активу, залучення до плянкової роботи робітничих та колгоспних мас, організація зустрічності в опрацюванні плянів — в цих напрямках має розгортатись робота плянбюро.

Утворення плянвого активу, організація пляно-оперативних бригад на підприємствах, в радгоспах, в колгоспах — має утворити опорні пункти для розгорненого соціалістичного плянування.

Райплянбюро повинно стати в районі на чолі тієї хвилі активності трудящих, що широко зростає тепер по всіх навіть закутках країни рад навколо складання перспективного пляну народнього господарства — другої п'ятирічки.

Лише побудувавши свою роботу на засадах масовості, лише знищивши залишки кабінетної замкненості і плянкової канцелярщини, лише забезпечивши постійну участь найкращих ударників-робітників та колгоспників, комсомольців в опрацюванні плянів соціалістичного будівництва, плянбюро дійсно стане районним штабом соціалістичного плянування.

Л. УЛИЦЬКИЙ

Промисловість у ПАСШ в першій чверті ХХ сторіччя

(Edmund Day and Woodlief Thomas. The growth of Manufacture 1899-1925. U. S. Department of Commerce, Bureau of Census. Washington, 1928).

На протилежність колективної праці „новітні зміни в економіці в ПАСШ“, що вийшла за редакцією Гувера і перекладена російською мовою, рецензована робота, бо характеризує розвиток американської промисловості за першу чверть ХХ сторіччя, пройшла у нас майже непомічена.

А тимчасом наведений матеріал, що охоплює останню чверть віку розвитку американської індустрії, а в деяких показниках і понад пів сторіччя (1869 р.), на тлі теперішньої жорстокої кризи дає багато повчальних ілюстрацій до характеристики останнього етапу капіталізму, в період його загальної кризи.

За матеріали до цієї книги стали промислові цензи міністерства торгу, що їх автори опрацювали й систематизували. Крім того робота цікава ще й тим, що в ній вперше в Америці обчислено фізичний об'єм росту продукції по головніших галузях промисловості.

Економічна криза в Америці, що чимраз посилюється поховала під собою теорію „виключности“ американського розвитку та демагогічну теорію перманентного розвітання, що з нею виступив Гувер на своїх виборах.

У світлі всього цього цікаво кинути поглядом на весь попередній індустріальний розвиток ПАСШ, цієї найбагатшої і найпотужнішої капіталістичної країни.

Нижче наводяться дані про ріст фізичного об'єму продукції американської промисловості по п'ятиріччях.

% росту продукції по п'ятиріччях*)

1899 — 1904 + 22,2	1914 — 1919 + 26,1
1904 — 1909 + 30,2	1919 — 1923*) + 8,3
1909 — 1914 + 0,4	1923 — 1927**) + 3,6

Для капіталізму епохи загальної кризи характерні абсолютно низькі темпи розвитку, та ще нижчі повоєнні темпи, що з усією наочністю ілюструють всю гостроту суперечностей, що доходять краю і пакладають все тісніші пута на господарський розвиток країни з такими великими природними можливостями.

Адже, справді, коли порівняти темпи росту продукції американської промисловості з нашою, то вийде, що приріст за найліпшу їхню „п'ятирічку“ не багато повер-

*) За 4 роки.

*) За даними Census of Manufacture за 1927 рік.

**) Дослід поширюється лише на обробну промисловість

шає половину нашого річного приросту продукції в 1931 році.

Але ці ж такі дані дозволяють зробити ще й інші висновки. Вони стають надзвичайно яскравою ілюстрацією гарячкості й нерівномірності розвитку капіталістичної індустрії на тлі цілком очевидної тенденції загасної кривої.

Останні роки кризи принесли з собою, як відомо, величезне зниження продукції промисловості (в одному 1930 р. продукція знизилась проти 1929 р. на 19%), рівень якої, коли судити з індексів „Аналіста“, упав нижче 1913 року, більш ніж на 25% і дорівнює індексові 1892 року.

Отакі темпи американської промисловості за останні три десятиріччя її розвитку, що приводять до далеко невеселих висновків і авторів рецензованої книги (про це далі).

В результаті всего допіру описаного розвитку американська індустрія змогла забезпечити щорічний приріст продукції у фізичному об'ємі тільки на 4%. Коли ж зважити, що за той же період щорічний приріст людности становив 1,7%, то виходить, що на збільшення подушного споживання у фізичному об'ємі пішло лише 2 з лишком відсотку продукції.

Торкнувшись тут питання про подушне споживання, цікаво навести ті висновки авторів, що зв'язані з цією проблемою. От напр., аналізуючи темпи росту виробництва засобів масового споживання, а саме харчосмакової промисловості — автори визнають, що „фактичний виробіток масових продуктів споживання протягом минулої чверти віку не виріс більше ніж людність“. І хоч продукція промислових підприємств виросла більшою мірою (через витиснення домашнього виробництва) але в цьому виробництві на душу людности таким чином не збільшилося.

І далі, щодо основних продуктів текстильної (готова одежа) і шкіряної промисловості (взуття) автори змушені зауважити, „що викликає сумніви, чи було збільшення масових споживчих товарів протягом періоду 1899—1923 р. на душу людности“*).

Отже за цілу чверть віку споживання продуктів широкого вжитку на душу людности у фізичному об'ємі за визнанням авторів не дало збільшення.

Коштом чого ж відбувався той 4% приріст продукції, що про нього говорилося вище? Виявляється, що разом із згаданими явищами відбувався далеко більший ріст виробництва продуктів вишуканого, витонченого асортименту, як от: шоколяди, цукерок, морозива, дорогих автомобілів і т. ін. При чому, як пояснюють автори роботи, відбувається це тому, що... „у американського народу надзвичайно розвинувся... апетит до солодощів“.

Автори збувають справу при аналізі таких серйозних економічних явищ, в яких кристалізуються всі суперечності загниваючого капіталізму, філістерськими зауваженнями про ріст апетиту до солодощів. Вони не хочуть зробити висновків, що напрохуються з їхніх же таких даних, і спиняються на півслові. Вони не вказують, що така структура росту виробництва є результат зuboження широких мас і накинута їм всіма суперечностями капіталістичної системи скорочення споживання продуктів широкого вжитку. Вони не вказують, що разом з цим мізерна купка капіталістів, розпоряджаючи величезною пайкою національного прибутку, має можливість споживати величезну кількість предметів витонченого й вишуканого асортименту за одночасного зuboження широких мас.

*) Стор. 62. Дослід поширюється лише на обробку промисловість

Дані, що їх наводять автори за ріст окремих галузів промисловости, дають теж надзвичайно яскраву характеристику всієї тієї різноти і нерівности промислового розвитку, що так характерна для періоду монополістичного капіталізму. Коли взяти 4 головніші галузі промисловости, що в цілому дають 50% продукції всієї обробної промисловости, то за оглядувану чверть віку при рості всієї продукції на 160% текстильна промисловість дає 102%, харчосмакова — 111%, металургія — 204%, а хемична промисловість — 314% (стр. 46). Треба зауважити, що відсутність в переліченому ряді добувної промисловости, головно кам'яно-вугільної, що переживає перманентно депресивний стан, сильно зглажує всю нерівномірність типів розвитку окремих промислових ділянок ПАСШ.

Але і вміщених у книзі даних, особливо коли розглядати складові частини цих найважливіших галузів промисловости, досить, щоб дістати чітке уявлення про ті химерні стрибки, що їх спостерігаємо порівнюючи темпи окремих галузів.

Взяти хоч би харчосмакову промисловість. Тут знов же таки з виключною послідовністю проходить розвиток в такому поєднанні, яке відбиває собою чимраз більшу диференціацію споживання — мізерний приріс на боці продуктів широкого вжитку і гострий приріст дорогих продуктів харчування.

Не менш характерна нерівномірність розвитку і в сфері розвитку виробництва засобів виробництва.

От хоч би машинобудівництво. Тут, не маючи змоги обчислити зріст у фізичному об'ємі, автори обмежуються наведенням темпів росту кількості робітників і первинних двигунів, покладаючи, що середньо-зважений темп обох показників відбиває собою достатньою мірою точно ріст фізичного об'єму продукції.

Не вдаючися в оцінку цієї методи, досить буде навести вміщені авторами темпи росту за обома показниками, що вони наводять.

Таблиця, що йде далі, дає змогу зробити деякі цікаві висновки.

	Зріст числа робітників	Зріст первин- них двигунів
Касові й лічильні апарати	+ 624,4	+ 2.130,3
Електромашини й апурагура	+ 459,1	+ 1.001,3
Друкарські машинки	+ 245,1	+ 404,4
Устаткування ливарних і машинобудів- ельних цехів	+ 99,8	+ 387,1
Кравецькі машини та приладдя	+ 0,5	+ 123,7
С-г. знаряддя	: - 33,5	+ 72,6

Структура росту машинобудівництва ПАСШ діаметрально протилежна нашій. Як відомо, темпи росту сільсько-господарського машинобудівництва у нас стоять на самому верху шкали нашого господарського піднесення, бо наша соціалістична індустрія є база розвитку сільського господарства, а не його конкурент. Тому сільсько-господарське машинобудівництво і стало тією ділянкою, що на ній ми вже випередили Америку.

Не менш цікава динаміка росту двох головних груп машинобудівництва по п'ятиріччях.

	Зріст первинних двигунів у %-х				
	1899-1904	1904-09	1909-14	1914-19	1919-23
С.-Г. машино- будівництво	+ 27,0	+ 12,1	+ 20,7	+ 5,6	- 4,9
Електромашино- будівництво	+ 141,3	+ 50,7	+ 43,4	+ 92,7	+ 9,6

Насамперед можна зауважити, що коли не рахувати воєнного п'ятиріччя, то маємо цілком виразну загасну криву для цих обох найважливіших промислових груп. Та коли це загасання для електропромисловости починається з великих висот ранньої зорі електробудівництва, то для с.-г. машинобудівництва, що не відзначалося і раніше своїми темпами росту, справа завершилась ще в попередні роки згортанням. І це неминучий наслідок, бо „за капіталізму для переважної більшости фармарів трактор і комбайн неприступні, а мізерна міншість багатих фармарів, що технічно переустатковують своє господарство, робить це коштом ще більшого прегноблення й руйнування основної маси фармарської людности“. (Із промови т. Яковлева на XVI партз'їзді).

Рецензована робота дає можливість ознайомитися також само з географічним переміщенням промисловости за оглядуваний період.

Наведені матеріали надзвичайно яскраво змальовують всю нерівномірність територіального розвитку ПАСШ, що як відомо є дуже характерна риса капіталізму на його останньому етапі.

Вміщена далі таблиця дає тому надто наочне ствердження.

Зріст основних показників фізичного об'єму продукції по областях за 25 років.
(у відсотках)

	Число робіт- ників.	Число пер- винних дви- гунів
1) Нова Англія	+ 47,7	+ 132,8
2) Середня Атлантика	+ 68,4	+ 208,2
3) Пів.-Схід. частина Центру	+ 123,1	+ 279,8
4) Півд.-Східн. частина Центру	+ 78,4	+ 186,3
5) Півд. Атлантика	+ 83,5	+ 270,8
6) Півдн.-Східн. частина Центру	+ 98,6	+ 185,6
7) Півд.-Зах. частина Центру	+ 138,0	+ 222,3
8) Гірська обл.	+ 141,5	+ 539,0
9) Тихоокеан. обл.	+ 243,7	+ 594,0
Пересічно по ПАСШ	+ 88,2	+ 229,6

Слід попереду зауважити, що переважна частина промисловости ПАСШ згрупована в перших трьох областях, що концентрують в собі на протязі зі всього 25-ти річного періоду близько трьох чвертей робітників і первинних двигунів. Між цими північними і північно-східними штатами, з одного боку, та південними, з другого, точиться постійна боротьба за розвиток. Ці останні штаби, знамениті в історії Америки своєю боротьбою за рабство, заселені більшою мірою неграми, тобто дешевою робочою силою — розвивають на цій базі свою промисловість. Хижацько експлуатація надр примушує у зв'язку з вичерпанням одних родовищ переходити на інші і просувати таким чином промисловість. Проте пересування це відбувається під пильним контролем капіталістичних монополей. Відома, наприклад, тяга металургії останнім часом до руди, що залягає в ПАСШ коло Верхнього озера. Проте пересування її з вугільних районів (Пенсільванії) проходило і проходить в ПАСШ під контролем і з дозволу Американського сталюого тресту, що здійснює це пересування продукційних сил у згоді з інтересами свого капіталу, розміщеного в старих районах.

Попри все це продукційні сили західних областей по-старому лишаються в дрімотному стані і чверть віку промислового розвитку загально і трохи не змінили цих колоніальних областей. В підсумку 6 областей

ПАСШ маюч всього 20 — 25% числа робітників і приблизно таку ж пайку первинних двигунів у країні.

Рецензована робота загалом вражає бідністю економічної думки. Автори обмежуються лише простою арифметичною аналізою, констатацією фактів, відбитих на числених, розроблених ними таблицях. Але інтерпретації цих фактів немає. Ця обставина надто утрудняє викриття тих серйозних економічних причин і тенденцій, що зумовлює те або інше перегрупування фактів, і порядку питань примушує робити самі здогади.

Та попри всій недостачі економічних ідей в роботі, вона дозволяє зробити ряд надзвичайно цікавих висновків.

Вона дозволяє встановити, поперше виключно низькі темпи розвитку промисловости (у фізичному об'ємі), порівнюючи з нашими, до того ж темпи ці дедалі стають все повільніші, вона дозволяє, подруге, з достатньою наочністю встановити всю примхливість та гарячковість плижкуватого розвитку американської промисловости за останню чверть віку; вона дозволяє, потрете, встановити виключну нерівномірність розвитку найголовніших галузів, нерівномірність, що має печать перманентної депресії в сільському господарстві і докорінного противенства між містом і селом на останньому етапі капіталістичного розвитку країни; вона вказує, по четверте, що величезний, розвиток концентрації капіталу і ріст монополій не тільки не призвів до більш „організованого“ розвитку, а навпаки, дедалі все більш загострював всі противенства. Вона вказує, по п'яте, що промисловий розвиток Америки за останню чверть віку відбувався в умовах чимраз більшої диференціяції споживання, що є наслідок зубоження широких мас, з одного боку, і величезного згромадження прибутків в руках мізерної купки капіталістів, з другого. Вона показує нарешті, всю ту суперечність промислового розвитку в географічному аспекті, що так характерна для капіталістичного укладу — хижацька експлуатація родовищ, колоніальна система розвитку і т. д. Така характеристика розвитку промисловости в ПАСШ на протязі минулої чверти сторіччя, суперечливість якого знайшла своє логічне завершення в тій глибокій і всебічній кризі, що потрясає тепер основами всього господарського організму Америки.

ДЕРЖВИДАВНИЦТВО „ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ“

ПРИ ДЕРЖПЛЯНІ УСРР

ЩОМІСЯЧНИЙ ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ ЖУРНАЛ

**„ГОСПОДАРСТВО
УКРАЇНИ“**

**8-й РІК
ВИДАННЯ**

**8-й РІК
ВИДАННЯ**

**За редактуванням ДУДНИКА А. М. (голова редколегії),
БІЛАША Т. И., ГУРЕВИЧА М. Б., КРАМЕРА С. М.,
КРИЖОВА Л. В., МИШКІСА В. С., НАУМОВА Д. Б.,
СОКОЛІНА Я. А. та ТУНА Я. А.**

Зав. редакцією КАПЛАН Д. А.

В ЖУРНАЛІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ

Двдиенко М. А., Акуленко В. П., Альтерман А. Я., Айнгорн М. Я., проф.
Бак І. С., Браславський І. М., Болтенгаген Л. К., Введенський В. Я.,
Весов Я. Р. (Берлін), Відкуп А. Б., Вольф М. М., Акад. Воблий К. Г.,
Винник Ф., Генес Л. Г., Генкін А. Б., Георгієвський Г. Ф., Гінзбург А. М.,
Гринько Г. Ф., проф. Гуревич М. Б., Гуцуляк С. Ю., Дудник А. М.,
Дунаєвський Ф. Р., Ефімов-Малтапар Н. Г., Звоницький А. С.,
Канарський С. М., Капітановський Н. С., Каплан Д. А., проф. Каплан
С. І., Канторович В. Я., Кастелянський Е. І., Качинський В. М., проф.
Клопотов К. Н., Коломойцев П. І., Крамер С. М., Кризов Л. В., Купер-
ман Я. М., Куперман О. М., проф. Ладиженський А. М., Лебединський
І. В., Ліberman Е. С., Мазлах С. М., Мишкіс В. С., Наумов Д. Б., Наумов
Н. И., проф. Несмелов Ф. Я., Попов Н. С., Полоцький А. А.,
Пробст А. Е., проф. Раєвський А. А., проф. Ратнер С. Д., Рекіс А. А.,
Сігал Б. В., проф. Синявський А. С., Смирнов Д. М., проф. Соболев М. Н.,
Соколін Я. А., Трель Г. А., Тун Я. А., проф. Фомін П. І., проф. Фрей
Л. І., Футор'ян А., Хайцер П., Хейфец Л. М., Хіменко М., Цукернік А.,
Е. О., Шафаренко І. А. (Берлін), Шмідт А. К., проф. Шор А. С., проф.
Яснопольський Л. М. та інші

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ Й ВИДАВНИЦТВА:

Харків, будинок Держпромисловости.

Телефони: 5-69 (автомат) й 17-61 (міський)